

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Kristína Sobotková

Předběžná opatření upravující poměry dítěte

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Předběžná opatření upravující poměry dítěte* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 98 524 znaků včetně mezer.

V Pardubicích dne 18. 3. 2024

Kristína Sobotková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Renátě Šínové, Ph.D., za její odbornou pomoc a čas, který mi věnovala při zpracování mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a nejbližším za jejich neutuchající podporu a trpělivost po celou dobu studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Právní úprava institutu	10
2 Obecná východiska změn v právní úpravě	14
3 Vztah předběžného opatření dle § 452 z. ř. s. k jiným předběžným opatřením	17
3.1 Vztah k obecnému předběžnému opatření	17
3.2 Vztah k předběžnému opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí	19
4 Odraz v hmotném právu	22
4.1 Předběžná úprava poměrů dítěte	22
4.2 Odejmutí dítěte z péče rodičů	23
5 Výklad jednotlivých ustanovení	25
5.1 „Akutní“ ohrožení zájmu dítěte	25
5.2 Vhodné prostředí dle § 452 odst. 2 z. ř. s.	26
5.2.1 Ústavní péče jako nástroj řešení konfliktu v rodině	27
5.2.2 Ústavní péče jako prostředek donucení	30
5.3 Vazba na obecnou právní úpravu dle § 452 odst. 3 z. ř. s.	33
5.3.1 Pojem „odevzdání“ do péče	34
6 Zahájení řízení	37
6.1 Aktivní legitimace k podání návrhu dle § 454 z. ř. s.	37
6.2 Role OSPOD	38
7 Trvání předběžného opatření	41
7.1 Doba trvání předběžného opatření dle § 459 z. ř. s.	41
7.2 Prodloužení doby trvání dle § 460 z. ř. s.	42
Závěr	44
Seznam použitých zdrojů	47

Abstrakt.....	51
Klíčová slova.....	51
Abstract.....	52
Key words	52

Seznam použitých zkratek

BGB	Německý občanský zákoník
Listina	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů
o. s. ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
o. z.	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte
z. ř. s.	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila *Předběžná opatření upravující poměry dítěte*, neboť ho považuji za velice aktuální a zároveň choulostivé natolik, že je potřeba ho podrobovat pravidelné a pečlivé diskusi. Aktuálnost tématu souvisí s přijetím zákona č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Souvisejícím zákonem je mimo jiné právě zákon o zvláštních řízeních soudních, ve kterém došlo v oblasti úpravy poměrů nezletilých dětí k signifikantním změnám. Tato novela si dala za cíl upřesnit procesní postup směřující k úpravě poměrů nezletilých dětí, v jehož několika aspektech doposud panoval nejednotný přístup. Legislativce tak reagoval nejen na diskurz odborné právní veřejnosti, ale zároveň se pokusil reflektovat judikaturu Ústavního soudu, který je v oblasti úpravy poměrů nezletilých dětí, vzhledem k možnosti zásahu do ústavně zaručených práv jak dětí, tak rodičů, velmi činný. Choulostivost tématu spočívá v samotném předmětu právní úpravy, kterou je zatímní úprava poměrů nezletilých dětí. Rozhodnutí upravující poměry dětí, byť i ta zatímní, tedy ze své podstaty dočasná, musí být právě s ohledem na běh času a s ohledem na intenzitu zásahu do chráněných zájmů dětí a zásahu do nejintimnější sféry rodinných vztahů, podrobena kvalitnímu pravidelnému přezkumu, jakož i pečlivé diskusi.

Jedná se o téma již hojně zpracované, avšak z důvodu nedávné novelizace, která je zdrojem nejednotných výkladů a prohloubení nejasností ohledně problematiky panující, je stále podrobované široké diskusi na poli doktríny. Přístup jak soudů, tak odborné právní veřejnosti je v mnoha aspektech roztržštěný, a proto se domnívám, že jeho další zpracování není nadbytečné a může být do určité míry přínosem, a to i s ohledem na intenzitu zásahu, které nařízení předběžného opatření představuje, jakož i dynamicky se měnící právní úpravu, která by měla být podrobena důsledné diskusi.

S ohledem na míru dosavadního zpracování problematiky, jak na úrovni Ústavního soudu, tak i s mezinárodním přesahem v rovině Výboru OSN pro práva dítěte, je v práci rozebráno značné množství judikatury. Díky řadě odborných článků věnovaných tématu, jakož i zpracování v rámci komentářové literatury, je v práci identifikováno několik názorových proudů vytvořených vzhledem k nejednotnému výkladu problematických ustanovení či jejich pasáží. V neposlední řadě je vzhledem ke zjištění úmyslu a cílů, které si legislativce při tvorbě nové právní úpravy stanovil, podrobena detailní analýze také důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb.

Z metodologického hlediska je v práci uplatněn analyticko-syntetický výklad. V rámci rozboru jednotlivých soudních rozhodnutí pak práce zobecňuje jednotlivé výroky metodou indukce. Současně je využita i metoda komparace, a to vzhledem k obecné právní úpravě v občanském soudním řádu, jakož i vzhledem k hmotnému právu. Komparace je aplikována k porovnání staré a nové právní úpravy speciálních předběžných opatření a s ohledem na podobné hodnotové základy právních systémů je pozornost okrajově věnována i komparaci s německou právní úpravou.

Práce se zaměřuje zejména na období změn po 1. 1. 2022 v kontextu české právní úpravy, a to s odkazem nejen na českou, ale i mezinárodní judikaturu, která má zásadní vliv na domácí právní praxi, ale rozebírá i judikaturu starší, která obsahuje stěžejní závěry, na něž je dodnes odkazováno.

Cílem práce je posoudit, zda je právní úprava předběžných opatření sloužících k úpravě poměrů dítěte ve světle diskutované novely jasná, srozumitelná a poskytuje jednotný výklad daných ustanovení. K tomuto účelu jsou rozebrána jednotlivá problematická ustanovení a jejich přínos, a to s přihlédnutím ke znění důvodové zprávy, jakož i v kontextu názorových proudů doktríny. Zároveň si práce klade za cíl kriticky zhodnotit dosavadní soudní praxi vzhledem k nutnému přístupu ke speciálnímu předběžnému opatření řešícího poměry dítěte jako k mimořádnému institutu, jakož i ke schopnosti soudních rozhodnutí následovat hledisko nejlepšího zájmu dítěte. Za tímto účelem bude zkoumána především judikatura Ústavního soudu, ale i anonymizovaná usnesení o nařízení předběžného opatření okresních soudů jak českých, tak těch moravských. Navíc bude posouzeno, zda a do jaké míry poskytuje nová právní úprava ochranu chráněným zájmům dítěte. K tomuto účelu je práce rozdělena do 7 obsahových kapitol.

První dvě kapitoly jsou spíše obecného rázu, neboť první z nich rozebírá úvodní ustanovení speciálního předběžného opatření ve věcech nezletilých dětí dle § 452 z. ř. s., jakož i základní skutkovou podstatu, kterou obsahuje a jednotlivé zákonné předpoklady, jejichž splnění je třeba k nařízení speciálního předběžného opatření. Práce se dále pokusí nastínit jednotlivá východiska změn v právní úpravě a u každé z nich identifikovat potenciální problémy, které může s ohledem na výklad v rámci soudní praxe představovat. Ty pak budou podrobněji rozebrány v následujících kapitolách.

Kapitola třetí a čtvrtá zasazují speciální předběžné opatření do kontextu ostatních předběžných opatření, a to jak obecného předběžného opatření dle občanského soudního řádu, tak speciálního předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí. Práce se rovněž věnuje

hmotněprávnímu základu předběžného opatření, a to jak v občanském zákonu, tak v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. V tomto práce nastiňuje jiná méně invazivní opatření zákonem poskytnutá k řešení různorodých situací nezletilých dětí.

Stěžejní pátá kapitola podrobuje důsledné analýze několik vybraných ustanovení či problematických dílčích aspektů právní úpravy předběžných opatření v minulosti často řešených, a zaměřuje se na jejich odraz zejména v judikatuře Ústavního soudu, jakož i na úrovni Výboru OSN pro práva dítěte na příkladu vůbec prvního oznámení před předmětným orgánem na základě třetího opčního protokolu k Úmluvě OSN o právech dítěte.

Kapitola šestá a sedmá se pak jako vyústění celé práce věnují dvěma zásadním změnám v právní úpravě se zřejmě největším praktickým dosahem, a těmi jsou aktivní legitimace k podání návrhu na nařízení předběžného opatření a doba trvání, jakož i podmínky pro prodloužení předběžného opatření. V nich je rozebíráno pojetí nového ustanovení k podání návrhu a jeho odraz v míře ochrany zájmů nezletilého dítěte. Zároveň je zde hodnoceno exaktní stanovení doby trvání předběžného opatření také v kontextu komparace s německou právní úpravou.

Diplomová práce vychází z právního stavu ke dni 18. 3. 2024.

1 Právní úprava institutu

Předběžné opatření, které slouží k zatímní úpravě poměrů dítěte je upraveno v § 452 a násl. z. ř. s. Jako takové je speciální k obecné úpravě předběžných opatření obsažené v občanském soudním řádu. Speciální předběžné opatření upravující poměry dítěte je institutem výjimečným, využívaným v krajních případech k řešení těch nejzávažnějších situací, ve kterých se nezletilé dítě může ocitnout.¹

Právní úprava v zákoně o zvláštních řízeních soudních směřuje na situace, kdy se dítě ocitne ve stavu nedostatku řádné péče nebo ve stavu, v němž je jeho život, normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen či přímo narušen. V takových případech nezáleží na tom, zda se zde nachází osoba, která má právo o dítě pečovat, neboť soud může usnesením umístit dítě do vhodného prostředí i přesto, že zde taková osoba je. Odejmout dítě z péče této osoby, ať už jde o rodiče, osobu blízkou nebo osobu dítěti jinak příbuznou, může soud právě tímto předběžným opatřením.² Takto stanovené zákonné pravidlo je odrazem ústavně zakotveného základního nezadatelného práva rodičů na péči o děti a jejich výchovu, resp. podmínky, že taková práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být odloučeny od rodičů proti své vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.³ Odnětím dítěte z rodiny předběžným opatřením dochází k porušení nejpřirozenější lidské vazby a tou je ta mezi rodičem a dítětem. K takovému postupu se lze uchýlit pouze v případě „*absolutní absence péče či její naprosto nedostatečnosti a je-li dítě ohroženo bezprostředně*“, zároveň je nutno na tento postup nahlížet jako na *ultima ratio*.⁵

Stavem nedostatku řádné péče se rozumí situace, kdy zde absentuje osoba, která má o dítě pečovat nebo taková osoba péči nevykonává řádně, což může mít za následek ocitnutí se dítěte v nedostatku řádné péče. Protože předběžná opatření reagují mimo jiné na nenadálé změny v životě dítěte, může se jednat o případy např. náhlého úmrtí rodičů. Dítě se však nemusí ocitnout zcela bez péče, aby byly naplněny předpoklady k nařízení předběžného opatření, spadá sem i takové konání rodičů, které za péči v zájmu dítěte pokládat nelze.⁶ Pod nikoliv řádný výkon péče lze dále

¹ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. Zvláštní řízení soudní*. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 958 (§ 452).

² ŠÍNOVÁ, Renata. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022, s. 343-344.

³ Čl. 32 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09-5, bod 43.

⁵ Tamtéž.

⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03.

řadit případy, kdy rodiče trpí těžkým alkoholismem či jsou uživateli drog, což vede k zanedbání výchovy dítěte do takové míry, že nejsou naplněny základní životní potřeby dítěte.⁷

Druhá skupina důvodů, kde zákon umožňuje vydat speciální předběžné opatření jsou situace, ve kterých je život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen. Zdánlivě na sobě vzájemně nezávislé skupiny důvodů by mohly budit dojem, že k nařízení předběžného opatření postačí naplnění skutkové podstaty jedné z nich. Dle Svobody však musí soud reálně shledat naplnění obou podmínek, neboť jedna skupina upravuje jednání či opomenutí a druhá vymezuje následek takového jednání či opomenutí.⁸ Tento názor podporuje tvrzenou potenciální situaci, kdy se sice dítě ocitne ve stavu nedostatku řádné péče, avšak tento nedostatek se nemusí projevit v poměrech dítěte. Přiznám se, že si takovou situaci nedovedu dobře představit, a domnívám se, že nedostatek řádné péče bude mít vždy negativní dopad ve sféře chráněných zájmů dítěte. Zároveň uznávám, že na zákonné skupiny důvodů nelze hledět jako na striktně oddělené situace, ale spíše jako na vzájemně související množinu důvodů vyvolávající potřebu předběžně upravit poměry dítěte. Alternativně pak lze hledět na předpoklady k nařízení zcela jednotlivě tak, že k nařízení předběžného opatření stačí, pokud se dítě ocitne v nedostatku řádné péče nebo pokud je dítě ohroženo na životě nebo pokud je ohrožen či narušen jeho normální vývoj, případně ohrožen či narušen jiný důležitý zájem dítěte. Podmínka k nařízení předběžného opatření by tak byla splněna již v případě „pouhého“ ohrožení jiného důležitého zájmu dítěte, nemusí dojít přímo k jeho narušení.⁹ Ať už budeme nahlížet na základní skutkovou podstatu jakkoliv, rozhodným určovatelem bude vždy nejlepší zájem dítěte a je tedy nutné zvolit ten přístup, který poskytuje zájmům dítěte v konkrétním případě vyšší míru ochrany.

Otázce vhodného prostředí se pak věnuje odst. 2, který stanoví, že *„vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením.“*¹⁰ Vhodným prostředím pak může být i svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, ač ustálená praxe poukazuje na snahu primárně svěřovat dítě do péče osoby příbuzné či jinak dítěti blízké naplňující kritéria odpovídající potřebám dítěte a až za předpokladu,

⁷ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: ŠÍNOVÁ, Renata a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 223-224.

⁸ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 959 (§ 452-465).

⁹ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. Zvláštní řízení soudní*. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 962 (§ 452).

¹⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

že zde taková osoba není, buď dítě umístěno ve vhodném zařízení.¹¹ Nutno poznamenat, že novela zákona o zvláštních řízeních soudních účinná od 1. 1. 2025 stanovuje u vhodného prostředí pro děti do dovršení 3 let věku pouze možnost péče fyzické osoby.

At' už soudy rozhodují o umístění dítěte do péče fyzické osoby či se bude jevit jako vhodnější umístění dítěte do jiného zařízení, toto rozhodnutí vždy musí doprovázet hledisko nejlepšího zájmu dítěte jako nejvyššího imperativu. To se může v konkrétních případech lišit, jak je tomu právě i u předběžných opatření pro úpravu poměrů dítěte, kde nejlepším zájmem dítěte může být v odůvodněných případech právě jeho odejmutí z prostředí péče rodiče nebo osoby blízké a dojde tedy k převážení zájmu dítěte nad zájmem zachování styku dítěte s rodinou.¹² Při takovém rozhodování však musí být vždy naplněny obecné standardy nejlepšího zájmu dítěte tak, jak jsou definovány v Úmluvě o právech dítěte.¹³ Jinak je však považován za nejlepší zájem dítěte, aby bylo v péči obou rodičů, resp. aby mělo pravidelný a široký kontakt s oběma rodiči, což opět podtrhuje jedinečnost každého případu a nutnost rozhodovat individuálně na základě řádně zjištěného skutkového stavu.¹⁴ Zároveň je třeba zdůraznit, že na nejlepší zájem dítěte nelze hledět jako na nějaký abstraktní princip, který musí v konkrétním případě ustoupit individuálním potřebám dítěte¹⁵, ale jako na sice zdánlivě abstraktní hledisko, které ovšem „hledá rovnováhu mezi všemi základními právy dítěte, jemuž je třeba v konkrétním případě připsat individuální obsah dle okolností daného případu.“¹⁶

Mimo to, že v § 452 z. ř. s. lze spatřovat dvě skupiny důvodů, případně šest samostatných předpokladů k nařízení předběžného opatření, lze ustanovení též rozdělit na dva typy předběžného opatření, a to na předběžné opatření, které řeší akutní ohrožení zájmu dítěte, upraveno v odst. 1 a předběžné opatření, kterým se nařizuje svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, jak je obsaženo ve větě druhé odst. 2 téhož paragrafu. Předpoklad naplnění nejlepšího zájmu dítěte pak přirozeně musí být splněn u obou těchto typů předběžných opatření.¹⁷

¹¹ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: ŠÍNOVÁ, Renata a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 224.

¹² Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2011, sp. zn. I. ÚS 2906/09.

¹³ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 964-965, (§ 452).

¹⁴ KOTRADY, Pavel. Některé aspekty úpravy styku předběžným opatřením soudu (1.). *Právo a rodina*, 2023, roč. 25, č. 2, s. 3.

¹⁵ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16-2.

¹⁶ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte*. [online] epravo.cz, 17. 10. 2017 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>.

¹⁷ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 965, (§ 452).

V tomto se domnívám, že se jedná o jedno a totéž předběžné opatření, které je definováno zejména specifickými důvody k jeho nařízení a předmětné rozlišení postrádá smysl. Zároveň by takové dělení mohlo indikovat, že u druhého typu předběžného opatření nemusí být splněna podmínka ohrožení dítěte. Konkrétní zmínka pěstounské péče na přechodnou dobu v odst. 2 pramení dle mého z celého pojetí odst. 2, který vymezuje otevřený právní pojem „vhodné prostředí“¹⁸, kdy se zde zároveň stanoví, že takovým vhodným prostředím může být mimo jiné i prostředí pěstounské péče na přechodnou dobu. Ze strany zákonodárce se tak spíše jedná o nastínění možných vhodných prostředí k umístění dítěte a nedomnívám se, že bylo jeho účelem takto stanovit další typ předběžného opatření.

¹⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1053. (§ 924).

2 Obecná východiska změn v právní úpravě

Oproti předchozí právní úpravě došlo v § 452 odst. 1 z. ř. s. k vypuštění informace o časovém okamžiku „na nezbytně nutnou dobu“ na který soud měl původně poměry dítěte upravit. Z důvodové zprávy lze vyčíst, že tato změna reaguje na novou úpravu doby trvání předběžného opatření, která je nově jako celek upravena v § 459 z. ř. s.¹⁹ Nelze s jistotou stanovit motivaci zákonodárce k takovému přesunu, ale lze konstatovat, že se jedná spíše o změnu kosmetickou a v konečném důsledku žádný zásadní dopad nemá. Naopak se domnívám, že ponechání obecné délky „na nezbytně nutnou dobu“ již v prvním ustanovení podtrhuje omezenou dobu trvání a dočasnost, která vystihuje samotnou podstatu předběžných opatření.

Nejedná se však o jedinou změnu v úvodním ustanovení, objevuje se zde nový odstavec 3, kterým dochází k dalšímu přiblížení vztahu obecného a zvláštního předběžného opatření, přičemž se stanovuje, že ustanovení speciálního předběžného opatření k trvání a prodloužení doby trvání se použijí i na předběžná opatření vydaná dle o. s. ř., kterým se účastníku řízení ukládá, aby „odevzdal dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče osoby dítěti příbuzné nebo blízké.“ Tato změna je zásadní, a to z toho důvodu, že dosud nebyla doba trvání obecného předběžného opatření nijak omezena. Východisko takové změny spočívá v tom, že ať už dojde k úpravě poměrů obecným nebo speciálním předběžným opatřením, jde o významný zásah do práva dítěte a je tak nutné zajištění jeho trvání jen po nezbytně nutnou dobu.²⁰ Důvodová zpráva k tomu dále uvádí, že podnětem k takové změně bylo i Ústavním soudem judikované stanovisko, podle kterého by „předběžné opatření v oblasti péče soudu o nezletilé mělo být skutečně pouhým krátkodobým provizoriem a ne z důvodu neúměrné délky řízení ve věci samé „kvařidefinitivním“ rozhodnutím.“²¹ Změnu právní úpravy směrem ke zvýšení ochrany nezletilých lze jediné kvitovat, otázkou zůstává, zda lze ze znění zákona zcela bez pochyb vyčíst, na jaké konkrétní situace se vztahuje a co přesně je míněno daným „odevzdáním“ dítěte do péče.

Z hlediska praktických dopadů prošla nejvýznamnější novelizací ustanovení týkající se zahájení řízení a doby trvání předběžného opatření jakož i její prodloužení. Účelem změny ustanovení týkajících se aktivní legitimace k podání návrhu na nařízení předběžného opatření dle § 454 z. ř. s. mělo být dle důvodové zprávy sjednocení nejednotných výkladů odborné literatury a soudní praxe a celkové vyjasnění situace ohledně předběžných opatření. Nově je tak možné uchýlit

¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k části sedmé, čl. VIII, k bodu 1 až 7.

²⁰ KOTRADY, Pavel. Změna právní úpravy předběžných opatření účinná od 1. 1. 2022. *Právo a rodina*, Praha: Wolters Kluwer, 2021, roč. 23, č. 11-12, s. 29.

²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 618/05, bod 21.

se k odebrání dítěte z péče rodičů či osoby dítěti příbuzné nebo blízké pouze na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte, přičemž omezením aktivní legitimace nová právní úprava sleduje zdůraznění mimořádnosti institutu a jeho užití v krajních případech.²² Právě novelizace tohoto ustanovení v kombinaci s nově obsaženým § 452 odst. 3 z. ř. s. vyvolala v souvislosti s přijetím právní úpravy možná více otázek, než které si zřejmě původně kladla za cíl vyjasnit a byla tak označována za problematickou.²³ Problematické je tak zejména to, jakým způsobem zákonodárce přenáší pravomoc k rozhodnutí o umístění dítěte mimo péči rodičů výhradně na OSPOD, ačkoliv je to právě soud, který by měl být primárním činitelem v řízení v péči o nezletilé a také to, zda lze změnu v předmětném ustanovení vykládat tak, že ve všech jiných případech, tedy např. když dojde k umístění dítěte do péče druhého rodiče, lze rozhodnout i na návrh jiné osoby než OSPOD či zcela bez návrhu.

Změnou prošla také zákonem nastavená lhůta pro rozhodnutí o předběžném opatření, kdy původně stanovená striktní lhůta 24 hodin byla nově definovaná tak, že soud musí o předběžném opatření rozhodnout bezodkladně. Z důvodové zprávy lze vyčíst, že zákonodárce touto změnou sledoval nastolení vyšší míry flexibility právní úpravy tzv. rychlých předběžných opatření. Charakteristických 24 hodin na rozhodnutí však v ustanovení zůstalo s dodatkem, že sice je možné rozhodnout i po této lhůtě, ale pokud ji soud přesáhne, musí svůj krok řádně odůvodnit, resp. „*uvést v odůvodnění rozhodnutí skutečnosti, pro které nebylo možné rozhodnout dříve.*“ Jakým způsobem bude docházet k vyhodnocení, zda skutečnosti pro pozdější rozhodnutí jsou dostatečně odůvodněné, zákon dále nestanovuje. V takové změně vidím souběžně povolení otěží směrem k rychlosti, se kterou soud musí rozhodnout vzhledem k individuálním okolnostem, zároveň však zvýšení kontroly soudu směrem k nutnosti jakékoliv opoždění řádně odůvodnit, což snižuje možné průtahy, které se v řízení mohou vyskytnout a které jsou zejména ve věcech rozhodování o nezletilých krajně nepřipustné.

Druhým stěžejním pilířem změn se pak stala doba trvání předběžných opatření dle § 459 z. ř. s., jež byla zákonodárcem prodloužena z původního jednoho na současné 3 měsíce od vykonatelnosti předběžného opatření. Zároveň se zde objevuje z § 452 odst. 1 z. ř. s. vytržený pojem „*na nezbytně nutnou dobu*“, na kterou má soud předběžné opatření nařizovat, přičemž při tom nesmí přesáhnout onu lhůtu 3 měsíců. Důvodem této změny je dle důvodové zprávy zejména snaha

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k části sedmé, čl. VIII, k bodu 1 až 7.

²³ ŠAUROVÁ, Veronika. *Novela institutu předběžného opatření ve věcech nezletilých dětí* [online]. pravni prostor.cz, 8. 2. 2022 [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ht-novela-institutu-predbezneho-opatreni-ve-vecech-nezletilych-deti>.

přenést možnost určení doby trvání ze zákona více na obecné soudy, které mají rozhodovat dle jednotlivých případů. Nedostatek předchozí úpravy měl spočívat především v tom, že zákonné lhůty nemohly garantovat požadavek kvalitního přezkumu trvání důvodů pro prodloužení předběžného opatření.²⁴ Zda lze kýžený efekt změny spočívající v garanci přezkumu trvání důvodů pro předběžné opatření vypozařovat ze soudní praxe se pokusím zjistit následně.

Co se týká prodloužení doby trvání, nic se nemění na tom, že pokud bude před skončením předběžného opatření zahájeno řízení věci samé, je možné předběžné opatření prodloužit s tím, že celková doba trvání nesmí být delší než 6 měsíců. Zákon nově povoluje výjimečné prodloužení doby trvání, a to opakovaně na „*nezbytně nutnou dobu v délce nepřesahující 3 měsíce*.“ Zároveň je k tomuto prodloužení stanovena podmínka existence vážných důvodů a objektivních příčin nemožnosti skončení důkazního řízení ve věci samé. Nejzazší dobu trvání účinků předběžného opatření stanovuje novela na 1 rok. I v tomto ustanovení můžeme sledovat promítnutí požadavku nezbytně nutné doby, což dle důvodové zprávy podtrhuje nutnost náhledu na předběžná opatření jako na mimořádní institut. Vložením tříměsíčního limitu k prodloužení také dochází ke zpřísnění právní úpravy vzhledem k povinnosti maximálně do této doby přezkoumat trvání důvodů k nařizení předběžného opatření, což lze hodnotit jedine pozitivně, a to zejména vzhledem k důsledkům takové změny, kterou může být zamezení nedůvodně dlouhého setrvání nezletilých např. v zařizování ústavní péče či jiných formách náhradní výchovy.

²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k části sedmé, čl. VIII, k bodu 1 až 7.

3 Vztah předběžného opatření dle § 452 z. ř. s. k jiným předběžným opatřením

3.1 Vztah k obecnému předběžnému opatření

Zda je možné zatímně upravit poměry nezletilých dětí i obecným předběžným opatřením dle § 74 o. s. ř. bylo v minulosti předmětem debat a nová právní úprava si vytyčila za cíl vztah těchto dvou předběžných opatření vyjasnit. Ve prospěch dvojího postupu, tedy možnosti upravit poměry dítěte jak speciálním, tak obecným předběžným opatřením, svědčí i dikce § 1 odst. 3 a 4 z. ř. s., která upravuje subsidiaritu o. s. ř. vůči z. ř. s.²⁵ Postup možný i skrze obecnou úpravu by v odůvodněných případech znamenal podstatné uvolnění podmínek nezbytných k nařízení předběžného opatření dle § 452 z. ř. s., přičemž návrh by tak nebyl redukován pouze na orgán sociálně-právní ochrany dítěte, ale mohl by ho podat i kterýkoliv z rodičů dítěte.²⁶ Dle zastánců tohoto názoru umožňuje takový postup mimo jiné i tzv. generální klauzule obsažená v § 76 odst. 1 písm. e) o. s. ř., dle které lze účastníku uložit aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel, což lze vztáhnout i na úpravu poměrů nezletilého dítěte.²⁷ Další možností, jak subsumovat úpravu poměrů nezletilého dítěte pod obecné předběžné opatření, je podřadit danou věc pod demonstrativní výčet povinností uvedených v § 76 odst. 1 o. s. ř., případně je možný i postup přes odst. 2, na základě jehož může soud uložit povinnost odevzdat dítě do péče jiného i osobě odlišné od účastníka řízení.²⁸

Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že v případě naplnění znaků skutkové podstaty § 452 z. ř. s. se cesta přes obecnou úpravu o. s. ř. zavírá, neboť v z. ř. s. obsažené podmínky jsou kogentní povahy a nelze je tedy žádným způsobem obcházet. Zejména se jedná o § 459 a § 460 z. ř. s. upravující dobu trvání a prodloužení předběžného opatření. Zatímco v z. ř. s. jsou doba trvání a podmínky pro případné prodloužení doby trvání pevně dány a mají svůj význam, úprava v o. s. ř. jasně stanovenou dobu trvání neobsahuje. Zánik předběžného opatření zde opírá o okamžik zahájení řízení ve věci samé. Není tedy možné, aby obecné soudy nastavovaly dobu trvání dle pravidel obsažených v o. s. ř., když okolnosti případu jasně směřují k užití ustanovení v z. ř. s.

²⁵ LEVÝ, Jiří. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3 vydání. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. (§ 74).

²⁶ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 961, (§ 452-§465).

²⁷ ŠÍNOVÁ, Renata. K nové právní úpravě předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 12, s. 28-35.

²⁸ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha I. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 490, (§ 76).

V případě, že by pak obecné soudy i přesto takto v rozporu s kogentními ustanoveními postupovaly, by se jednalo o „procesní postup neslučitelný s ústavními kautelami řízení ve věcech péče o nezletilé.“²⁹ Dle Ústavního soudu by takový postup také znamenal zásah do práva dotčeného rodiče na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i do práva dítěte dle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ostatně obcházení speciální úpravy odebráním dětí na základě obecné úpravy byl v době před novelizací hlavní argument zastánců striktního postupu přes § 452 z. ř. s. V postupu přes obecnou právní úpravu lze totiž spatřovat nejen nerespektování speciální právní úpravy k daným případům určené, ale zároveň je zde patrný i rozpor s hmotněprávní úpravou dle § 924 o. z. a zejména dochází ke zbavení procesních a hmotněprávních záruk, které užití tzv. rychlého předběžného opatření dítěti poskytuje.³⁰

Domnívám se, že striktní postup k úpravě poměrů nezletilých dětí pouze dle § 452 z. ř. s. nekoresponduje s účelem daného ustanovení a v krajním případě by pak mohl takový výklad poskytovat nezletilému dítěti menší ochranu, než jak bylo při tvorbě ustanovení speciálního předběžného ustanovení zamýšleno, a to zejména s ohledem na různorodost situací, ve kterých se dítě může ocitnout a které budou v konkrétních případech naplňovat různou míru intenzity. I s přihlédnutím ke znění důvodové zprávy považuji daný názor za překonaný.

Navíc ustanovení § 452 z. ř. s. z podstaty svého znění neobsáhne všechny situace, které vyžadují zatímní úpravu poměrů dítěte a nemožnost do poměrů dítěte soudně zasáhnout v těchto méně ohrožujících, ale o nic méně závažných situacích, by pak také představoval významný zásah do práva na soudní ochranu. Existuje celá škála situací, ve kterých se dítě může ocitnout a „nalézt hranici pro to, kdy je již na místě vydat speciální předběžné opatření podle § 452 z. ř. s. může činit v praxi nemalých problémů.“³¹ Ústavní soud k tomu uvádí jako příklad situací, kdy dítě chodí tzv. „za školu“ a je tedy vhodné odevzdat jej do péče jiné osoby, která na něj dohlédne lépe než dosavadní pečující osoba, která péči zanedbala, a to dle § 76 o. s. ř. Pokud však víme, že dítě „za školou“ experimentuje s tvrdými drogami, dostáváme se do skutkové podstaty § 452 z. ř. s., neboť užíváním drog může nepochybně dojít k ohrožení či narušení důležitého zájmu dítěte a logickým krokem by bylo vydání speciálního předběžného opatření.³²

V souvislosti s právní úpravou speciálních předběžných opatření lze hovořit o tzv. hypertrofii práva, jejímž projevem je dle Jirsy to, že dříve k úpravě poměrů nezletilých dětí sloužil

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. IV ÚS 3200/20-2, bod 44.

³⁰ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte*. epravo.cz [online], 17. 10. 2017 [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>.

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. IV ÚS 3200/20-2, bod 30.

³² Tamtéž.

§ 76a o. s. ř., zatímco dnes je jí dedikováno čtrnáct ustanovení zakomponovaných v z. ř. s. Jedná se o jev, který může mít za následek nepřehlednost a nesrozumitelnost právní úpravy a negativně se promítá nejen v z. ř. s., ale i v celém právním řádu.³³ Je to právě množství právních předpisů a norem, které může způsobovat nestabilitu a nepřehlednost právní úpravy jako celku. Dle Novotného pak významná část právních předpisů nedosahuje odpovídající kvality, což vede k častým novelizacím a výsledkem je, že životaschopnost takto vytvořených zákonů je malá.³⁴ K hypertrofii práva se postavil negativně i Pithart, dle kterého právo u nás spěje k sebezahlčení a „chyby či mezery v zákonech se napravují podrobnější úpravou, ve kterých je chyb a mezer zákonitě ještě víc.“³⁵ Nutno podotknout, že z. ř. s. je založen na minimalistické koncepci a má tedy upravovat pouze to, co není již upraveno v o. s. ř. nebo co z o. s. ř. nelze použít.³⁶

Bez jakékoliv formy novelizace, se přirozeně obejít nelze, přeci jen je nezbytné, aby právo bylo v tomto ohledu pružné a reagovalo na vyvíjející se společnost a náhlé změny v ní. Je však k zamyšlení, jak lze zhodnotit kvalitu zákona a zejména pak konkrétních ustanovení, které ve snaze zamezit mnohoznačným výkladům a nejasnostem novelizujeme a tím vytvoříme prostor pro ještě více otázek. Lze pak polemizovat, zda by si úprava předběžných nezasloužila komplexnější revizi a zda pouze dílčí změny v problematických ustanoveních jsou správná cesta, jak uvádí Šínová.³⁷ V tomto ohledu se domnívám, že časté zásahy do právní úpravy nevedou ku prospěchu věci a před potenciální větší revizí bych se přikláběla k vyčkání, jak se se současným stavem vypořádají obecné soudy, na kterých břímě rozhodování o nařízení předběžných opatření leží, jakož i OSPOD jako další stěžejní činitel v úpravě poměrů nezletilých dětí. Ostatně takové dílčí zásahy mohou v konečném důsledku vést i k narušení právních jistot a stability právního řádu, a to zejména směrem k laické veřejnosti jako k adresátu právních norem.

3.2 Vztah k předběžnému opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí

Přestože institut předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí není těžištěm této práce, neboť primárně necílí na ochranu práv dítěte, domnívám se, že jeho zasazení do

³³ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. Zvláštní řízení soudní.* Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 958 (§ 452).

³⁴ NOVOTNÝ, Oto. Hypertrofie práva, její aspekty a jak jí čelit. *Právník*, Praha: Právnická jednota, 2016, s. 621-622

³⁵ tamtéž, s. 622

³⁶ ŠÍNOVÁ, Renata. Několik poznámek k použitelnosti obecného předběžného opatření v rámci péče soudu o nezletilé. *Právní rozhledy*, 2019, č. 11-12, s. 353–356.

³⁷ ŠÍNOVÁ, Renata. K nové právní úpravě předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 12, s. 28-35.

kontextu právní úpravy předběžných opatření si zaslouží zmínku, a navíc je dítě nedílně spjato se situací v rodině, ve které je potřeba zasáhnout předmětnými instituty upravujícími zatímně poměry v ní. Není tak možné přehlížet negativní následky, které existence domácího násilí mezi partnery, kteří jsou zároveň rodiči, na dítě má. Násilí mezi rodiči lze totiž považovat za formu psychického násilí na dětech.³⁸

Vztah subsidiarity pojící se k celé úpravě z. ř. s. vůči o. s. ř. lze vzhledem k obecnému předběžnému opatření spatřovat i ve speciálním ustanovení předběžného opatření ve věcech domácího násilí upravené v § 400 z. ř. s a násl.³⁹ Stran vztahu speciálního předběžného opatření dle § 400 a násl. z. ř. s. a § 452 a násl. z. ř. s. lze konstatovat, že právní úprava předběžných opatření se nijak nevylučuje, stojí vedle sebe v navzájem rovném postavení. Je tedy možné si představit situaci, na kterou bude spadat nařízení obou předběžných opatření, neboť předmět ochrany a účel, který sledují, je u obou odlišný. Zároveň je potřeba rozlišovat situace, které zdánlivě směřují k použití jednoho typu předběžného opatření, avšak při důsledném přezkumu zjistíme, že na situaci lépe pasuje typ druhý.

V případě, kdy se jeden z rodičů dopouští domácího násilí na druhém rodiči v domácnosti, kde je i dítě, nelze automaticky konstatovat naplnění skutkové podstaty předběžného opatření dle § 452 z. ř. s. a situace spíše směřuje na podání předběžného opatření na návrh OSPOD jménem dítěte dle § 403 odst. 2 z. ř. s. Naopak ohrožení dítěte, jeho života, normálního vývoje či jiného důležitého zájmu, a tedy prostor k nařízení předběžného opatření k úpravě poměrů dítěte, lze nepochybně shledat v případě, kdy se druhý z rodičů „*podílí na existenci prostředí domácího násilí, třeba i tím, že kryje nebo že pokládá za přijatelné jednání partnera, který vytváří pro dítě nesnesitelné prostředí.*“⁴⁰

Právě OSPOD má směrem k ochraně dítěte v případě existence domácího násilí klíčovou roli. Pokud nejsou nástroje umožňující řešení situace dle ZSPOD účinné, může se OSPOD, kromě využití podání návrhu dle § 452 z. ř. s. v případě shledání nedostatku řádné péče, obrátit na soud a dát podnět k vydání předběžného opatření dle § 76 odst. 1 o. s. ř. k zatímní úpravě péče o dítě, výživy dítěte nebo styku rodiče s dítětem.⁴¹

³⁸ TOMEŠOVÁ, Jana. *Dítě jako svědek domácího násilí – část 1.* [online]. pravni prostor.cz, 26. 4. 2023. [cit. 7. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/dite-jako-svedek-domaciho-nasili-cast-1>.

³⁹ § 1 odst. 3 a 4, zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 962. (§ 452-465).

⁴¹ TOMEŠOVÁ, Jana. *Dítě jako svědek domácího násilí – část 2: Role OSPOD při ochraně dětí* [online]. pravni prostor.cz, 23. 8. 2023. [cit. 7. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/dite-jako-svedek-domaciho-nasili-cast-2-role-ospod-pri-ochrane-deti>.

U těchto dvou předběžných opatření se tedy jedná o právní úpravu natolik specifickou, že došlo k jejich vyčlenění z obecné úpravy o. s. ř. a věnování jim prostoru v rámci z. ř. s. Důvodem k takovému kroku bylo mimo to, že se jedná o oblasti vyžadující mimořádnou úroveň ochrany i snaha o garanci skutečně efektivního řešení.⁴²

Stejně jako je hmotněprávním základem předběžného opatření dle § 452 z. ř. s. ustanovení § 924 o. z., i předběžné opatření ve věcech domácího násilí má svoji hmotněprávní podstatu, kterou jsou ustanovení § 751 až § 753 o. z. Rozhodnutí k úpravě obou předběžných opatření v rámci z. ř. s. a nikoliv jako součást obecné úpravy v o. s. ř. podtrhuje mimo to, že oba instituty mají svou hmotněprávní oporu v rámci části druhé občanského zákoníku i fakt, že oba instituty ochraňují slabší stranu v záležitostech rodinněprávních vztahů v širším smyslu.⁴³

⁴² HRNČÍŘÍK, Vít. *Předběžná opatření v civilním řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 226.

⁴³ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 162.

4 Odraz v hmotném právu

4.1 Předběžná úprava poměrů dítěte

Podmínky, za kterých lze mimořádně zasáhnout a dočasně upravit poměry nezletilého dítěte, definuje nejen procesní úprava, ale i ta hmotněprávní, a to v § 924 o. z. Hmotněprávní úprava představuje základ pro úpravu poměrů dítěte v procesněprávním předpisu.

Lze konstatovat, že jakkoliv jsou předpoklady úpravy poměrů dítěte v komentovaném ustanovení stanoveny velmi obecně, poskytují procesní úpravě jasné hmotněprávní mantinely, ve kterých poměry nezletilých dětí upravovat. Znění § 924 o. z. je, poněkud netradičně u vztahů hmotněprávní a procesněprávní úpravy, téměř totožné s dikcí odst. 1 ustanovení § 452 z. ř. s., čímž by se daná právní úprava v občanském zákoníku dala považovat za nadbytečnou, avšak lze k ní přistupovat jako k ustanovení nastavujícím podmínky pro nařízení obecného předběžného opatření dle § 76 o. s. ř., které, jak je již výše postaveno na jisto, lze použít k zatímní úpravě poměrů dítěte.⁴⁴ Právě obecnost hmotněprávní úpravy signalizuje, že ji lze vztáhnout i na jiné případy, než na ty, které se řídí § 452 z. ř. s. a také to, že hmotněprávní úprava stanovuje minimální předpoklady, které musí být při rozhodování naplněny. Existuje názor, dle kterého nehledě na to, že ustanovení § 924 o. z. je obsaženo v hmotněprávním předpisu, jej lze považovat za normu procesní a § 452 z. ř. s. je pak nepřímou novelizací komentovaného ustanovení.⁴⁵

Ostatně i důvodová zpráva k občanskému zákoníku považuje toto ustanovení spíše za směrnici pro ingerenci orgánu veřejné moci do života dítěte. Mimo to jasně definuje úlohu soudu jako stěžejního aktéra, přičemž je to právě on, kdo je povinen upravit poměry dítěte. Zároveň by dané ustanovení mělo být jakýmsi určovatelem pro další příslušná ustanovení související se sociálně-právní ochranou dítěte, neboť orgány sociálně-právní ochrany dítěte jsou primárním činitelem v oblasti péče soudu o nezletilé.⁴⁶

Lze se setkat i s názorem, podle kterého sice § 452 z. ř. s. je jakýmsi zrcadlením komentované hmotněprávní úpravy, ale procesní norma jde za občanským zákoníkem obecně stanovenou hranici a nad rámec zákona způsob rozhodnutí soudu konkretizuje, aniž pro to má hmotněprávní základ. Procesněprávní předpis bez svého hmotněprávního protějšku tak touto

⁴⁴ ENOCHOVÁ, Dana. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 (§ 924).

⁴⁵ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 226.

⁴⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zvláštní část, k § 924.

optikou „nemůže být zákonným podkladem postupu soudu vůči rodičům a nezletilému dítěti.“⁴⁷ Ustanovení § 924 o. z. má pak preventivní charakter mající svůj základ jak v Úmluvě o právech dítěte, tak v ustanoveních zakotvujících povinnost státu zajistit zvláštní ochranu dětí a mladistvých v Listině.⁴⁸

Na § 924 o. z. je dle mého názoru opravdu potřeba nahlížet jako na jistou směrnici naznačující další postup konkrétněji definovaný v odpovídajících procesněprávních ustanoveních dle § 452 z. ř. s., případně § 76 o. s. ř. Takovou konkretizaci nepovažuji za jdoucí za hranici toho, co je zákonem přípustné, a naopak v dikci procesněprávní úpravy vidím snahu zákonodárce naznačením postupu soudů zvýšit ochranu dítěte, aby nedocházelo k případným soudním excesům a svévoli v rozhodování o úpravě poměrů dítěte. I s ohledem na výše naznačenou v minulosti se vyskytující tvorbu několika názorových proudů na aplikaci obecných a speciálních ustanovení se domnívám, že minimalistická zákonná úprava v procesní rovině, resp. redukována pouze na znění v hmotněprávním předpisu, by v tomto případě nebyla vhodným řešením.

4.2 Odejmutí dítěte z péče rodičů

Výkladem ustanovení § 452 z. ř. s. dojdeme k závěru, že se jedná o krajní zásah ze strany státu, který je vyvolán akutním bezprostředním ohrožením dítěte. Toto pojetí posuzovaného institutu přirozeně vyvolává otázku, zda právní úprava nepočítá s instituty řešící typově podobné situace, avšak dosahující menší intenzity z hlediska zásahu. Než ohledně poměrů nezletilých dětí rozhodne soud, má široké pole působnosti, v rámci něhož může pracovat s rodinou a k tomu také využívat celou škálu prostředků a nástrojů, OSPOD. Intervence státu by měla být toliko adekvátní a přiměřená situaci v rodině a měla by být provedena dostatečně rychle tak, aby byla pomoc dítěti účinná.⁴⁹

V první řadě OSPOD preventivně působí na rodinu a poskytuje jí spíše poradenskou pomoc. V případě, že to situace vyžaduje, se může uchýlit k uložení výchovného opatření dítěti dle § 13 ZSPOD a pokud takto uložená výchovná opatření nevedou k nápravě a je to v zájmu dítěte, může dojít až k odejmutí dítěte z péče rodičů soudem dle § 13a ZSPOD. Podnět k zahájení řízení dle § 13a ZSPOD podává OSPOD po pečlivém vyhodnocení situace, zvážení všech možností a selhání předchozích aplikovaných prostředků. Rovněž jako předběžné opatření, kterým se

⁴⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 717-718 (§ 924).

⁴⁸ Tamtéž, s. 716.

⁴⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1051. (§ 924).

umísťuje dítě do ústavní péče, ani tento postup nelze vnímat jako sankční opatření, a to ani vůči rodičům, ani vůči dítěti. Hlavním účelem rozhodnutí o odejmutí dítěte musí být vždy ochrana dítěte, neboť i předchozí neúspěšně aplikovaná opatření měla za cíl zajištění ochrany zdraví, příznivého vývoje a řádné výchovy dítěte. Zároveň se tímto dává prostor rodičům či jiným o dítě pečujícím osobám, aby pracovaly na odstranění důvodů, pro které bylo dítě z rodiny odejmuto.⁵⁰

Výše uvedená výchovná opatření mají přednost před jakýmkoliv zásahem státu ve smyslu předběžného opatření. Aby tedy došlo k nařízení předběžného opatření, je vyžadováno ohrožení zájmu dítěte zcela bezprostřední. Právě bezprostřednost je tím určujícím kritériem při volbě vhodného prostředku, které v sobě kloubí prvky nutnosti akutního a urychleného zásahu, jež definuje speciální předběžné opatření k úpravě poměrů dítěte. V takovém případě není možné čekat na výsledek uložených výchovných opatření dle § 13 a následně 13a ZSPOD.⁵¹

Přestože se v § 13a jedná pouze o dočasné odejmutí dítěte a definičním znakem každého předběžného opatření, jakož i toho dle § 452 z. ř. s. je též dočasnost, mezi těmito instituty je zásadní rozdíl. Jakkoliv je opatření dle § 13a ZSPOD dočasné a jasně časově ohraničené, předběžné opatření je ze své podstaty právě pouze předběžné, a tedy reagující na problém, který je časově choulostivý a který bude zřejmě nutné v budoucnosti vyřešit a poměry upravit v náležitém řízení. To stejné však neplatí pro řízení, jehož výsledkem je odejmutí dítěte dle § 13a ZSPOD. Zároveň je třeba oba instituty odlišovat od nařízení ústavní výchovy, která neposkytuje záruku předběžnosti ani dočasnosti a ke kterému se soud uchyluje v případě dlouhodobě nepříznivé situace dítěte.⁵²

⁵⁰ ROGALEWITZOVÁ, Romana. In: ROGALEWITZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 116. (§ 13a).

⁵¹ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 968. (§ 452).

⁵² Tamtéž.

5 Výklad jednotlivých ustanovení

5.1 „Akutní“ ohrožení zájmu dítěte

Ústavní soud v minulosti opakovaně judikoval, že pouze akutní ohrožení života, zdraví nebo příznivého vývoje dítěte obстоjí jako důvod k nařízení speciálního předběžného opatření.⁵³ Zároveň i literatura uvádí, že z geneze právní úpravy zvláštního předběžného opatření plyne, že směřuje jen na ty nejakutnější případy.⁵⁴ Ovšem zákon jako takový o výslovné „akutní“ úpravě poměrů mlčí, co si tedy pod tímto pojmem představit a existují nějakí určovatelé daného stupně akutnosti?

Jazykovým výkladem pojmu „akutní“ lze dojít k závěru, že se jedná o stav, který svou naléhavostí a neodkladností vyžaduje urychlený zásah či reakci. Takovou reakcí je právě ono urychlené nařízení zvláštního předběžného opatření. Touto optikou lze relativně snadno odlišit, zda situace vyžaduje postup přes obecnou právní úpravu tzv. pomalých předběžných opatření či přes speciální § 452 z. ř. s. zastřešující tzv. rychlá předběžná opatření, která se vyznačují nutností soudu o návrhu rozhodnout bezodkladně, tedy co nejrychleji s ohledem na konkrétní skutečnosti. Z toho však dle mého nelze paušálně dovozovat, že nařízení obecného předběžného opatření nenese vůbec žádné znaky akutnosti a existence akutnosti tedy nelze pokládat za jediné kritérium pro určení, kterou právní úpravou poměry dítěte upravit.

Svoboda k právní úpravě předběžných opatření dle z. ř. s. uvádí, že úvodní ustanovení k nim upravuje dva typy předběžných opatření, a to předběžné opatření k úpravě poměrů dítěte při jeho akutním a zásadním ohrožení v případě, že by nebylo rozhodnuto o umístění dítěte v jiném prostředí a předběžné opatření, kterým se dítě umísťuje do pěstounské péče na přechodnou dobu.⁵⁵ Z takto nastaveného dělení by se dalo usuzovat, že v případě umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nemusí být naplněn požadavek akutnosti. S takovým pohledem však nelze souhlasit, a i takto nastavené dělení je dle mého názoru relativně problematické.

Domnívám se, že onen požadavek akutnosti bude naplněn souběžně s naplněním základní skutkové podstaty předběžného opatření dle § 452 z. ř. s. Akutnost tedy lze automaticky konstatovat v momentě, kdy v situaci dítěte bude možné identifikovat nedostatek řádné péče či ohrožení života, normálního vývoje či jiného důležitého zájmu dítěte. Spíše než o kritérium nutné

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3200/20-2, body 29-31.

⁵⁴ HRNČÍŘÍK, Vít. *Předběžná opatření v civilním řízení*. 1 vydání, Praha: C. H. Beck, 2016, s. 237.

⁵⁵ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 965 (§ 452).

k použití zvláštní právní úpravy je akutnost znakem přirozeně spojeným se speciálním předběžným opatřením podtrhujícím nutnost rychlého zásahu k ochraně zájmů nezletilého dítěte. Nejsm přesvědčena o nutnosti inkorporace pojmu „akutní“ do právní úpravy, avšak domnívám se, že je nutné akutnost v jednotlivých případech ohrožení dítěte jasně identifikovat a mít ji na paměti během všech stádií rozhodování o úpravě poměrů dítěte.

5.2 Vhodné prostředí dle § 452 odst. 2 z. ř. s.

Dikce zákona v § 452 odst. 2 z. ř. s. v hrubých rysech naznačuje, co si lze pod pojmem „vhodné prostředí“ představit. Dle okolností případu to bude buď péče u konkrétní osoby či umístění v konkrétním zařízení. Protože je však pojem „vhodné prostředí“ pojmem otevřeným, ona vhodnost může mít v individuálních případech jinou podobu, a proto je třeba její mantinely dále konkretizovat.⁵⁶

Výkladu pojmu se v minulosti věnovala pouze judikatura soudů, současně je však jakýmsi vodítkem při určování konkrétního vhodného prostředí, do kterého má být dítě umístěno Sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. 8. 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96. Tento seznam je výsledkem meziresortní spolupráce několika ministerstev, jež kategorizuje vhodná zařízení dle jednotlivých krajů a zároveň plní roli určité „záruky, že dítě nebude umístováno do zcela nevhodných prostředí“⁵⁷. Nutno dodat, že tento seznam není pro soudy závazný a ty mohou v daném případě rozhodnout o umístění dítěte i do jiného zařízení.

Komentářová literatura definuje vhodné prostředí jako takové, které má zajistit nezletilému řádnou péči, které se mu dříve nedostávalo, zejména pak akcentuje výchovný aspekt daného prostředí. Ať už se jedná o péči osoby či zařízení, jako takové mají pozitivně působit na normální fyzický a duševní vývoj nezletilého. Takové působení pak bude přirozeně v praxi vypadat jinak právě dle typu zařízení, jak demonstruje Svoboda na příkladu diagnostického ústavu v kontrastu s péčí např. prarodiče. Zatímco diagnostický ústav povede nezletilého k plnění soudem uložených povinností, prostředí domácnosti prarodiče může být pro nezletilého pocitově lepší, ale je otázka, zda zde bude schopen adekvátního plnění povinností.⁵⁸

⁵⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1053. (§ 924).

⁵⁷ Sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96.

⁵⁸ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 966 (§ 452).

Objevuje se ale i názor, že právě zákonem nastíněné představy o vhodném prostředí jsou nejenže v rozporu s občanským zákoníkem, ale i s ústavním pořádkem.⁵⁹ Dle Zúklínové hmotněprávní základ pro zatímní úpravu poměrů nezletilých dětí, kterým § 924 o. z. je, takovou konkretizaci pojmu vhodné prostředí, jakou poskytuje § 452 z. ř. s. neumožňuje. V takovém znění procesní úpravy dokonce spatřuje omezení obecné pravomoci soudu, stanovené v § 924 o. z., tedy že „soud upraví předběžné poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu“, aniž je pro takové omezení oprávněný důvod. Zásadní problém pak shledává v tom, že zákon naznačuje, že je potřeba dítě vůbec někde umístit a zejména pak v pojmu „výchovné prostředí“, které často může být v rozporu s potřebami dítěte.⁶⁰

V tomto se domnívám, že dikce § 452 z. ř. s., zejména pak obecný výklad pojmu „vhodné prostředí“ nijak nezasahuje do pravomoci soudu v dané věci rozhodnout, a naopak určuje minimální standard péče, který by soudce měl při rozhodování o umístění dítěte do konkrétního vhodného prostředí mít na paměti, tedy aby jím určené vhodné prostředí naplňovalo všechny zákonem stanovené znaky a cíle, které dále specifikuje přímo v rozhodnutí. Co se týká užití pojmu „výchovné prostředí“, rovněž v něm nevidím problém, neboť vhodné prostředí má ideálně dočasně zajistit naplnění všech potřeb dítěte a jinak na dítě pozitivně působit, přičemž výchovná funkce zcela jistě spadá do okruhu činností zajišťovaných v konkrétním vhodném prostředí.

5.2.1 Ústavní péče jako nástroj řešení konfliktu v rodině

Jakkoliv je v současné praxi patrná snaha soudů pátrat po nejbližší možné fyzické osobě, do jejíž péče by dítě mohlo být umístěno, mnohdy takový postup z důvodu absence nebo nekompetence této osoby možný není a nezbyvá než se uchýlit k umístění dítěte do ústavní péče, resp. zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V rozhodování soudů o vhodném prostředí tak lze spatřovat určitý řád, ačkoliv v minulosti nastaly i situace, kdy zdá se soud ne zcela zvažil všechny alternativy, které by potenciálně představovaly menší zásah jak do práv dítěte, tak do práv rodičů a zvolil variantu ústavní péče rovnou. Takový postup obecných soudů je patrný i z usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2022, sp. zn. II. ÚS 1336/22 a na něj navazující usnesení ze dne 15. 7. 2022, sp. zn. II. ÚS 1336/22. K odnětí dítěte z péče rodiče a jeho následné umístění do ústavní či jiné péče by mělo být vždy přistupováno jako ke krajnímu řešení po důsledném zvážení všech

⁵⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 717-718 (§ 924).

⁶⁰ Tamtéž.

okolností.⁶¹ Odnětí by mělo být opravdu tím posledním prostředkem, který lze užít jen v případě ohrožení dítěte nebo je-li to z jiného důvodu zcela nezbytné.⁶²

Ostatně o nedostatečné podpoře a pomoci přímo v rodině dítěte mluví i Šimáčková, která v přístupování k odebrání dětí z rodin, bez předchozí snahy řešit problémy v rodině, spatřuje jeden z hlavních deficitů ochrany dětí u nás.⁶³ Je pak otázkou, zda je nařízení takového předběžného opatření adekvátní reakcí na určité problematické jednání dítěte v rámci konfliktu v rodině.

V posuzovaném případě šlo konkrétně o úteky nezletilého ze školy, čímž demonstroval svůj nesouhlas s rovnoměrně stanovenou střídavou péčí, přičemž nezletilý dlouhodobě preferoval péči matky. Přestože se může střídavá péče teoreticky jevit jako nejvíce ideální způsob úpravy poměrů dítěte a jako takový v souladu s právem dítěte na péči obou rodičů⁶⁴, vzhledem k okolnostem nemusí být vždy v nejlepším zájmu dítěte. Prání nezletilého bylo evidentně vyrůstat pouze v prostředí péče matky, což nezletilý opakovaně vyjadřoval jak před OSPOD, tak i v rámci školy, načež jeho odpor k rovnoměrné péči otce vygradoval až v popisovanou situaci.

Ústavní soud judikoval, že obecné soudy ve věci správně vyhověly návrhu OSPOD a okolnosti svědčící o potřebě nařízení okamžité zatímní úpravy poměrů nezletilého umístěním do zařízení ústavní péče vzal za osvědčené. Sledovaným cílem daného nařízení pak má být, aby si nezletilý v neutrálním prostředí zařízení od celé situace „odpočinul“ a oprostil se od okolních vlivů. Předběžné opatření pak dle Ústavního soudu nemá být vnímáno jako trest, ale má „*vytvořit prostor pro působení terapeutky a psychiatra bez rušivých vlivů a ve svém důsledku ke zklidnění situace.*“⁶⁵

Není pochyb, že umístění dítěte do neutrálního prostředí, jakým ústavní péče je, může mít na jeho duševní stav pozitivní vliv a terapeutickou péčí to může do určité míry zefektivnit, avšak otázkou je, zda k efektivní terapeutické práci s dítětem nemohlo docházet i v prostředí domova. Přeci jenom, úspěšná pomoc dítěti se neobejde bez pomoci rodině, což je aspekt, který je v praxi často opomíjený.⁶⁶ Nejen OSPOD, ale i zařízení pro děti vyžadující okamžitou péči by se mělo významně podílet na práci s rodinou. Poradenská činnost, kterou zařízení poskytuje, by pak měla směřovat „*nejenom vůči dětem, umístěným v zařízení, ale i vůči zákonným zástupcům těchto dětí a vůči osobám odpovědným za výchovu dítěte.*“⁶⁷ Jako vhodné prostředí se tedy zařízení poskytující dítěti péči může

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 2903/14-2, bod 43-45.

⁶² Srov. nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2017, sp. zn. I. ÚS 1737/16.

⁶³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Úmluva o právech dítěte. Komentář. *Bulletin advokacie*, č. 3, s. 69.

⁶⁴ Srov. § 907 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2022, sp. zn. II ÚS 1336/22, bod 22.

⁶⁶ Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv ze dne 25. 3. 2019, sp. zn. VOP 19/2015/NZ.

⁶⁷ DOLEŽAL, Martin. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 418 (§ 42a).

jevit až po efektivním naplnění všech v zákoně takto vymezených cílů a následování doporučení Veřejného ochránce práv.

Přestože v odůvodnění Ústavní soud ujišťuje, že nařízení ústavní péče nemá být vnímáno jako trest, nelze jistý donucovací aspekt směrem k podvolení se soudnímu rozhodnutí v daném postupu neshledávat. Vhodnějším vyústěním případu by spíše bylo stanovení cílů směrem ke všeobecnému zlepšení vztahů uvnitř rodiny a „*odstranění příčiny bloku dítěte vůči jednomu z rodičů*“⁶⁸

Nejedná se však o jediný případ, ve kterém obecné soudy přistoupily k nařízení předběžného opatření umístěním dítěte do ústavní péče, v němž lze spatřovat prvky trestu pro nezletilého. Důkazem tohoto negativního trendu je i nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2023, sp. zn. II. ÚS 2225/23, ve kterém šlo o úpravu poměrů nezletilého, který „*ignoruje veškeré své povinnosti, žije zabalčivým způsobem života, nevzdělává se a dopouští se zavadového jednání, které přerostlo i do trestního řízení vůči jeho osobě*“, v čemž obecný soud shledal zcela vážné ohrožení jeho vývoje, a tak nařídil jeho umístění do ústavní péče dle § 74. o. s. ř.

Nejenže zde obecný soud vydal předběžné opatření, aniž by prokázal obecné předpoklady pro nařízení předběžného opatření dle § 74 o. s. ř., což je v rozporu jak s požadovaným účelem předběžných opatření, tak s právem na soudní ochranu, ale zároveň neumožnil nezletilému ve věku blížícího se dosažení zletilosti, aby se ve věci vyjádřil, čímž jednal ve zjevném rozporu s nejlepším zájmem dítěte, jakož i v nesouladu s možností využití participačních práv.⁶⁹ Přitom právě ze zjištěného názoru nezletilého by soud mohl dovodit, zda zde existují jiné možné formy náhradní péče či zajištění bydlení a mohl se tak uchýlit k méně invazivnímu řešení, přiléhavějšímu okolnosti, že se jedná o téměř zletilého člověka. Takovým řešením může být např. umístění ve vzdálenější rodině, u partnera či partnerky, pobyt na internátu, případně v azylovém domě. Přeci jenom je subsidiarita umístění do zařízení péče o děti stanovena i v čl. 20 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, nehledě na nutnost nahlížení na ústavní výchovu jako na krajní řešení, jak již bylo uvedeno výše.

Právo na slyšení zároveň dává pocítit nezletilému, že „*není objektem a pasivním pozorovatelem události, ale že je důležitým subjektem práva a také účastníkem řízení.*“⁷⁰ Opomenutí vyslechnutí názoru nezletilého, zejména s ohledem na to, že se jedná o člověka blízkého věku zletilosti a opomenutí již dříve judikované nutnosti poskytnout dítěti prostor, aby bylo v řízení v rámci svého nejlepšího

⁶⁸ ŠÍNOVÁ, Renata. *Předběžné opatření podle § 452 z. ř. s. optikou Ústavního soudu. Bulletin advokacie*, 2022, č. 11, s. 15-23.

⁶⁹ HUSSEINI, Faisal. *Výběr rozhodnutí Ústavního soudu. Soudní rozhledy*, 2024, č. 1, s. 14.

⁷⁰ nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08, bod 17.

zájmu vyslyšeno⁷¹, lze považovat za výraz svévole v rozhodování soudů, jakož i výklad v rozporu s principy spravedlnosti.⁷²

K pojetí ústavní výchovy Ústavní soud odkazuje na svou dřívější judikaturu, ve které stanovuje neslučitelnost náhledu na ústavní výchovu jako na represivní opatření s jejím především výchovným charakterem. Nařízení ústavní výchovy tedy nelze ukládat dítěti jako sankci či mu jejím prostřednictvím ukládat povinnosti, ke kterým zkrátka tento institut neslouží.⁷³

Lze uzavřít, že v komentovaném případě předpoklady k nařízení předběžného opatření umístěním dítěte do ústavní péče naplněny nebyly, neboť obecné soudy nedostatečně zvážily jiné alternativní možnosti a raději umístily nezletilého do zařízení, možná doufajíc v jeho „převýchovu“ či probuzení pocitu odpovědnosti za vlastní činy. S ohledem na to, že problémové chování nezletilého trvá delší dobu a pravděpodobnost zlepšení je spíše v nedohlednu, nedovedu si představit, jak by ústavní výchova na nezletilého měla pozitivní vliv a přikláním se tak k názoru Ústavního soudu, který mimo výše uvedené judikoval ve věci porušení celé řady základních práv.

5.2.2 Ústavní péče jako prostředek donucení

Dalším případem, který vyvolává pochybnosti nad přístupem obecných soudů k nařízení předběžného opatření umístěním dítěte do ústavní péče jako ke krajnímu řešení je případ nezletilých oznamovatelů *B. J. a P. J. proti České republice* ze dne 18. srpna 2023, sp. zn. CRC/C/93/D/139/2021, který byl řešen na úrovni Výboru OSN pro práva dítěte. Oznamovatelé v něm tvrdili porušení hned několika článků třetího opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte ze strany Orgánu sociálně-právní ochrany dětí a soudů České republiky.

Ve věci šlo o uspořádání poměrů nezletilých dětí po rozvodu jejich rodičů, a to z důvodu, že nezletilí (oba v dospívajícím věku) pravidelně nechodili do školy, starší P. J. neplnil své povinnosti související s registrací na Úřadu práce, a navíc zde byla dle OSPOD v souvislosti se zprávou ze školní psychologické poradny důvodná obava o psychické zdraví obou nezletilých. Zároveň nedocházelo k naplňování výchovné role ze strany rodičů, a tak bylo přistoupeno k umístění oznamovatelů do neutrálního prostředí ústavní péče, kde měli být podrobeni řádnému a pečlivému odbornému vyšetření tělesného i duševního zdravotního stavu. Styk s rodiči byl nastaven na maximálně jednu hodinu týdně, přičemž krajský soud připustil, že oddělení od matky bude pro oznamovatele nepochybně velmi těžké, nicméně „*rodiče oznamovatelů si musí uvědomit své*

⁷¹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 1931/17-2.

⁷² Srov. nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2023, sp. zn. II. ÚS 2225/23.

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 4. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 31/96, bod 3.

povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti.“ Už takto formulované odůvodnění soudu lze považovat za problematické, neboť budí dojem, že předním účelem daného rozhodnutí je nikoliv ochrana zájmů nezletilých dětí, ale spíše trest pro rodiče. Je potřeba zdůraznit, že v případě odebrání dítěte z péče rodiče je jediným legitimním cílem právě ochrana práv dítěte.⁷⁴ Jako velmi intenzivní zásah do rodinného života se musí opírat o dostatečně závažné a pádné argumenty motivované zájmem dítěte.⁷⁵ Uchýlit se k takovému zásahu je možné pouze pokud je nezbytný a v souladu se zákonem, přičemž nezbytnost v tomto ohledu znamená, že „*zásah je založen na naléhavé společenské potřebě, která je přiměřená sledovanému legitimnímu cíli – ochraně zájmů dětí.*“⁷⁶ Jako příklad vyvolávající naléhavou společenskou potřebu Ústavní soud uvádí násilí či špatné zacházení vůči dětem, nedostatek citového zázemí či znepokojivý zdravotní stav u rodičů.

OSPOD na jedné straně argumentoval neefektivitou předchozích méně invazivních opatření, komplikovanou spoluprací s rodinou a stále se zhoršujícím psychickým stavem obou nezletilých, kteří na druhé straně tvrdili, že potřeba vzdělání a poskytnutí psychologické nebo psychiatrické péče dospívajícímu nepředstavuje dostatečný důvod pro přijetí takového donucovacího opatření, přiléhavého spíše na případy, kdy dítě čelí násilí, což tento případ nebyl. Výbor v tomto zdůraznil stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí, podle kterého bylo odebrání dítěte z rodiny za účelem zajištění školní docházky nebo nápravy chování dítěte nepřijatelné, neboť taková opatření nikdy nemohou vést ke zbavení svobod dítěte.

Výbor ve věci připomněl vzájemnou závislost a provázanost práv uznaných Úmluvou o právech dítěte a nutnost pečlivého zvažování porušení ostatních práv Úmluvy v případě, kdy orgány rozhodují o umístění do ústavní péče za účelem zajištění lékařské péče a vzdělání. Ve věci shledal hned několik rovin pochybení ze strany státních orgánů České republiky, a to zejména nevyhodnocení důsledků, které oddělení od rodičů na děti může mít, zda byla opatření přijata s ohledem na nejlepší zájem dětí a zda byly dostatečně zváženy názory dětí ohledně přijatých opatření. Krajský soud jako soud odvolací dle Výboru nedostatečně zvážil alternativní možnosti při rozhodování o umístění nezletilých, jakož i jiný rodinný či komunitní typ péče, který by mohl být pro děti příznivější. V tomto Výbor uzavřel, že při rozhodování soudu ohledně poměrů nezletilých nebyl nejlepší zájem dětí předním hlediskem. Klíčová role státu přitom spočívá v poskytnutí součinnosti rodičům k zajištění potřebné péče a teprve až tehdy, když rodiče

⁷⁴ Veřejný ochránce práv. *Rodina a dítě II. Stanoviska 16* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2017, s. 31. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/vystupy/edice-stanoviska/Sbornik_Rodina_a_dite-2.pdf.

⁷⁵ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace) Praha: C. H. Beck, 2021 (čl. 32).

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 2546/10-2.

neuposlechnou rady OSPOD či nevyužijí poskytnuté součinnosti, je možné návrhu na vydání předběžného opatření vyhovět.⁷⁷ S přihlédnutím k této specifické situaci je nutné zmínit, že dle OSPOD byla spolupráce s rodinou komplikovaná a problematická, snaha o vyřešení situace nezletilých ze strany státu před podáním návrhu je tedy nepopíratelná, lze si však jen těžko představit, že krokem přiměřeným sledovanému legitimnímu cíli, tedy zajištění lékařské péče a vzdělání, bude právě umístění dětí do ústavní péče.

Neméně významnou rovinu pochybení Výbor konstatoval v nestanovení pevně ohraničené doby trvání předběžného opatření, jakož i nepodrobení věci pravidelnému přezkumu, což mělo za následek setrvávání dětí v ústavu po dobu více než jednoho roku. Příčinou takového rozhodnutí byl postup dle obecného předběžného opatření, které záruky stanovené pro případ postupu skrz zvláštní ustanovení neposkytuje a který byl v souladu s tehdejší výkladem použití obecných předběžných opatření⁷⁸, ač ho mnozí považovali za obcházení speciální úpravy a postup v rozporu se zákonem.⁷⁹

Konečně Výbor v postupu orgánu shledal porušení práv nezletilých dle čl. 3 odst. 1 a čl. 9 odst. 1-3 Úmluvy o právech dítěte vzhledem k oddělení nezletilých od rodičů a omezení styku s rodiči a porušení článku 12 Úmluvy vzhledem k nevyslechnutí nezletilých v řízení o umístění do ústavní péče. Umístění bylo dle Výboru svévolné zbavení svobody a dostalo se tak do rozporu i s článkem 37 písm. b) Úmluvy.

Komentovaný případ byl řešen i na úrovni Výboru pro práva dítěte při Úřadu vlády České republiky, na jejímž zasedání byl mimo jiné kritizován pojem „neutrální prostředí“ právě často zmiňovaný v judikatuře soudů a trend umístování dětí do zařízení ústavní péče, přičemž mezi členy panovala shoda, že by dítě nemělo být nikam umístováno jako nějaký předmět a zejména, pokud již k tomu musí dojít, by k danému umístění mělo dojít pouze pokud jsou oba rodiče pro dítě nebezpeční.⁸⁰ K takovému závěru však nelze s ohledem na okolnosti případu dojít, neboť důvodem pro odebrání dětí byla realizace jejich práva na vzdělání a lékařské péče.

Umístění dětí do ústavní péče za podmínek výše uvedených je dle mého názoru výsledek nesouhry předchozího výkladu právní úpravy obecných předběžných opatření s rozhodováním v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Současná právní úprava stanovuje přísnější podmínky

⁷⁷ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 965 (§ 452).

⁷⁸ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3290/16.

⁷⁹ Srov. HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte*. epravo.cz [online], 17. 10. 2017 [cit. 6. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>.

⁸⁰ Zápis ze zasedání Výboru pro práva dítěte ze dne 1. června 2021, Úřad vlády České republiky, s. 2-3.

k postupu dle obecného předběžného opatření v případě odevzdání dítěte do péče druhého z rodičů nebo do péče osoby dítěti příbuzné nebo blízké spočívající v nově nastavených jasně časově ohraničených dobách předběžných opatření. Kdyby tak soud rozhodoval ve věci dnes, daleko přílehavější by byl právě naznačený postup, tedy spíše mělo dojít k umístění dětí do péče osoby příbuzné či blízké za současného využití záruk novou právní úpravou garantovaných. Použití obecné úpravy v tomto případě znamenalo pro nezletilé také odepření záruky spočívající v povinnosti soudu přezkoumat trvání důvodů pro nařízení předběžného opatření. To vše bylo příčinou setrvání nezletilých v ústavu po dobu nedůvodně dlouhou.

Stran účelnosti umístění dětí do ústavního zařízení, se v tomto zcela ztotožňuji s původním závěrem okresního soudu, dle kterého by odebrání P. J. z péče matky nezajistilo úspěšné pokračování ve středoškolském zařízení a u B. J. by mohlo prohloubit psychické problémy a být tedy v konečném důsledku kontraproduktivní, což se dle oznamovatelů také potvrdilo. Okresní soud vzhledem k řešení situace nezletilých navrhl poskytnutí jiného způsobu podpory, ideálně lékařské pomoci v jiném prostředí než v zařízení náhradní péče o děti, což se mi beze sporu jeví jako méně invazivní a zároveň o nic méně efektivní řešení, než jak je tomu v případě ústavní péče.

Jakkoliv se situace nezletilých v ústavní péči stabilizovala, nelze naplněním tohoto cíle ospravedlnovat porušení celé škály základních práv. Navíc se jednalo o nezletilé ve věku dospívání, což zdá se v rozhodování vnitrostátních orgánů nehrálo vůbec žádnou roli. Nelze nesouhlasit s tím, že i dospívající mají právo na trvalou ochranu, tato ochrana by však neměla být vykládána tak, „*že orgánům veřejné moci umožňuje použít vůči dospívajícím donucení.*“⁸¹ Na absolutní nezbytnost zahrnutí věku dítěte mezi rozhodovací kritéria poukazuje i existence významných důkazů o „*špatných výsledcích dospívajících ve velkých ústavech, kde se pobývá dlouhodobě, jakož i v jiných formách náhradní péče, jako je pěstounská péče a péče v malých skupinách, i když v mnohem menší míře.*“⁸² Výbor tak již v minulosti urgoval státy k zajištění využití ústavní péče jako krajního, resp. posledního myslitelného řešení.⁸³

5.3 Vazba na obecnou právní úpravu dle § 452 odst. 3 z. ř. s.

Oproti právní úpravě z. ř. s. před 1. 1. 2022, tedy před novelou provedenou zákonem č. 363/2021 Sb., obsahuje § 452 z. ř. s. nově navíc odst. 3, který stanoví: „*Ustanovení tohoto pododdílu o trvání a prodloužení doby trvání předběžného opatření se použijí i na předběžné opatření podle občanského soudního*

⁸¹ Názor Výboru OSN pro práva dítěte ze dne 15. 5. 2023, *B. J. a P. J. proti České republice*, sp. zn. CRC/C/93/D/139/2021, bod 3.3.

⁸² Názor Výboru OSN pro práva dítěte ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. CRC/C/GC/20, bod 52.

⁸³ Tamtéž, bod 53.

řádu, jímž má být účastníku uloženo, aby odevzdal dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče osoby dítěti příbuzné nebo blízké.“ Dochází tak k explicitnímu propojení ustanovení o speciálním a obecném předběžném opatření, přičemž účelem takové úpravy má být rozšíření oprávnění podat návrh na nařízení předběžného opatření, kterým se pouze upravuje péče k dítěti mezi rodiči, nikoliv však odebírá dítě z péče rodičů, a dále jde o předběžné opatření, kterým se odevzdává dítě do péče osob dítěti příbuzných. Návrh v takových případech tak není omezen pouze na OSPOD, ale může ho podat i jiná osoba, případně lze postupovat zcela bez návrhu.⁸⁴

Přestože ustanovení dopadá na situace, které nespadnou pod speciální skutkovou podstatu v § 452 z. ř. s., považuji ukotvení odst. 3 za jasný signál směrem k ochraně práv dítěte a sice, že i případy, které dle skutkových okolností bude řešit obecná úprava, si zaslouží speciální úpravou poskytovanou zvýšenou ochranu, která spočívá právě v nastavení omezené doby trvání a prodlužování doby trvání předběžného opatření. Mělo by tak dojít k zamezení dřívější praxe nařizování předběžných opatření dle obecné úpravy na neúměrně dlouhou dobu, bez garance průběžných přezkumů trvání důvodů k nařízení předběžného opatření, jakož i nařizování předběžných opatření na úrovni „kvazidefinitivních“ rozhodnutí.⁸⁵ Jakkoliv se u předběžných opatření jedná o zatímní, tedy ze své podstaty dočasnou úpravu poměrů, musí i taková úprava „*zohlednit práva všech dotčených osob, neboť mohou být v účinnosti i několik měsíců, mohou tedy podstatně ovlivnit kvalitu vztahu mezi rodičem a dítětem nejen po dobu trvání předběžného opatření, ale i do budoucna.*“⁸⁶

Nová právní úprava reaguje na Ústavním soudem judikovaný apel, ve kterém zdůrazňuje, že čas je esenciální složkou v rozhodování o uspořádání poměrů dítěte a jakkoliv je soud hlavním aktérem v tomto uspořádání, v konečném důsledku při neúměrné nastavené době trvání by za soud fakticky rozhodl čas. Komplikace při novém rozhodování totiž mohou nastat ve chvíli, kdy si dítě na poměry nastavené předběžným opatřením zvykne natolik, že jejich změna by se následně mohla dostat do kolize s nejlepším zájem dítěte.⁸⁷

5.3.1 Pojem „odevzdání“ do péče

Z hlediska nově vloženého ustanovení § 452 odst. 3 z. ř. s. se nejedná o první zmínku řešící situace odevzdání dítěte do péče druhého z rodičů nebo do péče osoby dítěti příbuzné či blízké v zákoně. Na odevzdání dítěte obdobným způsobem mířil i § 76 odst. 1 písm. b) o. s. ř. ve znění

⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k části sedmé, čl. VIII, k bodu 1 až 7.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 618/05, bod 21.

⁸⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2017, sp. zn. I. ÚS 1942/16, bod 15.

⁸⁷ Tamtéž, bod 15.

účinném do 31. 12. 2013, dle něž bylo možné účastníku uložit, aby „odevzdal dítě do péče druhého z rodičů“.⁸⁸ Komentářová literatura k výkladu historického ustanovení užívá i pojmu „předání“ dítěte do péče určené osoby.⁸⁹ Kromě toho, že takovým postupem bylo historicky možné i odevzdání dítěte do péče zdravotnického nebo výchovného zařízení, se lze domnívat, že obě takto pojatá ustanovení sloužila k řešení obdobných situací.

Mimo výše uvedené s výkladem pojmu „odevzdání do péče“ dále komentářová literatura ani judikatura nepracují, stejně tak občanský zákoník, který pojem vůbec neobsahuje. Z praxe soudů plyne, že soudy nelpí na striktním užití pojmu „odevzdání“ do péče v případě, kdy rozhodují o předběžné úpravě poměrů dítěte právě směrem k jednomu z rodičů či osoby příbuzné nebo blízké. V rozhodnutích se tak objevuje celá škála výroků např. „svěření do péče“, je rozhodováno čistě o „péči“, „předání do péče“ nebo také zkratka „úprava styků“.⁹⁰

Jak již Ústavní soud v minulosti mnohokrát judikoval, zájem dítěte je při rozhodování o předběžném opatření nejvyšším imperativem.⁹¹ Výklad jakýchkoliv pojmů nové úpravy vzbuzující pochybnosti je tedy také nepochybně nutné posuzovat perspektivou nejlepšího zájmu, ze všech potenciálně se nabízejících variant. Vycházíme-li z důvodové zprávy, motivací zákonodárce při tvorbě změn v právní úpravě předběžných opatření bylo primárně zvýšit ochranu dítěte a zamezit jakýmkoliv projevům svévole obecných soudů či rozhodování v rozporu s nejlepším zájmem. Navíc Jirsa k odst. 3 uvádí, že komentované ustanovení zkrátka řeší umíst'ování dítěte, a to do péče druhého rodiče či osoby blízké nebo příbuzné. S pojmem „odevzdání“ dále nijak nepracuje.⁹²

Příkláním se tak k extenzivnímu výkladu pojmu „odevzdání“ do péče, který jediný zajistí širší ochranu zájmů nezletilého dítěte, neboť striktní trvání na užití pojmu „odevzdat“ ve výrocích soudních rozhodnutí by vedlo k rozhodnutí v jeho rozporu. Jako na „odevzdání“ dítěte do péče dle § 452 odst. 3 z. ř. s. by se mělo hledět na všechny případy, ve kterých se jedná o úpravu poměrů mezi rodičem a dítětem, kdy se dítě pouze dočasně umíst'uje k jednomu z rodičů či k osobě blízké, ale nejedná se o jeho faktické odnětí z rodinného prostředí v absolutním smyslu, jak by tomu bylo

⁸⁸ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. Zvláštní řízení soudní.* Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 959 (§ 452).

⁸⁹ DRÁPAL, Ljubomír. In: DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 444 (§ 76).

⁹⁰ ŠÍNOVÁ, Renata. K nové právní úpravě předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 12, s. 28-35.

⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09, bod 40.

⁹² JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. Zvláštní řízení soudní.* Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 966 (§ 452).

např. v případě umístění do ústavní péče. Zejména se tak bude jednat o situace „předběžného svěřování“ dítěte do péče při rozpadu vztahu rodičů.⁹³

⁹³ ŠÍNOVÁ, Renata. K nové právní úpravě předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 12, s. 28-35.

6 Zahájení řízení

6.1 Aktivní legitimace k podání návrhu dle § 454 z. ř. s.

Jak již bylo výše uvedeno, v kontextu české právní úpravy lze dočasně upravit poměry nezletilého dítěte nařízením pomalého předběžného opatření dle o. s. ř. nebo rychlého předběžného opatření dle z. ř. s. Užití toho či onoho předběžného opatření se odlišuje zejména zákonnými předpoklady k jejich nařízení, přičemž za stěžejní rozdíl mezi nimi lze pokládat právě aktivní legitimaci k podání návrhu. Jedná se o frekventovaně diskutované téma právě v souvislosti s novou právní úpravou, kdy do předchozího ustanovení „*předběžné opatření může soud nařídit jen na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí*“ bylo vloženo „*jímž má být nařízeno umístění dítěte mimo péči rodičů nebo péči osoby dítěti příbuzné nebo blízké*“.

Ačkoliv to zákon výslovně nestanovuje, z nového znění ustanovení § 454 z. ř. s. pomocí *argumentum a contrario* vyplývá, že k jakékoliv jiné úpravě poměrů, než kterou je dítě umístováno mimo péči rodičů, případně mimo péči osoby blízké nebo dítěti příbuzné, není návrhu OSPOD třeba.⁹⁴ Dle důvodové zprávy chtěl touto změnou zákonodárce zdůraznit mimořádnost zásahu, kterým se dítě umísťuje mimo péči rodičů a znovu stanovuje mnohokrát judikovanou povinnost soudu přistupovat k takovému zásahu jako ke krajnímu řešení.⁹⁵ Domnívám se, že zákonodárce komentovanou změnou pomyslně zúžil mimořádnost užití celého institutu speciálního předběžného opatření, které bylo mimo jiné definováno právě omezenou aktivní legitimací ve prospěch OSPOD, na mimořádnost spočívající v zásahu umístěním dítěte mimo péči rodičů, tedy jeho faktické odebrání a umístění do ústavní péče. Mimořádnost speciálního předběžného opatření je totiž dle mého názoru dvojí a spočívá nejen v mimořádnosti zásahu předběžným opatřením vzhledem k možnosti dítě umístit mimo rodinné prostředí, ale i v právě dosud omezené aktivní legitimaci ve prospěch OSPOD, u které došlo k předmětnému rozšíření.

Zároveň tímto krokem prakticky rozšířil okruh osob, které jsou aktivně legitimovány k podání návrhu speciálního předběžného opatření, neboť nově lze v případech neupravených výslovně v § 454 z. ř. s. postupovat na návrh jiné osoby než OSPOD nebo i zcela bez návrhu. Těmito dvěma způsoby by tak ve světle současné dikce zákona mělo být „*podle obecné úpravy možné pouze upravit péči k dítěti mezi jeho rodiči, případně rozhodnout o odevzdání dítěte do péče osob dítěti příbuzných*“.

⁹⁴ Srov. např. LEVÝ, Jiří. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. (§ 74).

⁹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k části sedmé, čl. VIII, k bodu 1 až 7.

*nebo blízkých.*⁹⁶ Šínová se v tomto kontextu zabývá otázkou, zda je možný postup přes § 452 z. ř. s. i v případě dítěte nacházejícího se ve stavu nedostatku řádné péče či ve stavu ohroženého života, vývoje nebo jiného důležitého zájmu, o jehož svěřeni do své péče podá návrh jeho babička.⁹⁷ Vzhledem k tomu, že došlo k naplnění skutkové podstaty § 452 z. ř. s., jehož kogentní povahu nelze obcházet postupem přes obecnou úpravu a ve světle toho, že vše nasvědčuje postupu přes § 452 z. ř. s., působí výše citovaný úryvek z důvodové zprávy poněkud zmatečně. Pokud by totiž neobsahoval slova „*podle obecné úpravy*“; dal by se případ návrhu babičky uzavřít kladně bez jakýchkoliv pochybností, avšak u takto formulovaného odůvodnění nelze s jistotou konstatovat, že postup ilustrovaný na příkladu návrhu babičky byl cílem zákonodárce.

Nehledě na znění důvodové zprávy se kloním k výkladu, který takový postup umožňuje, neboť jedině výklad v tomto smyslu dle mého poskytuje dítěti vzhledem k rozšíření aktivní legitimace zároveň i širší ochranu jeho zájmů a premisou nejlepšího zájmu by se mělo hledět na všechna ustanovení vyvolávající pochybnosti. Zároveň lze předpokládat, že nebylo účelem zákonodárce při tvorbě změn vytvořit prostor vedoucí k menší ochraně zájmů dítěte, k čemuž by v případě, kdy by babička musela čekat na návrh OSPOD k úpravě poměrů, mohlo dojít.⁹⁸

K tomu se navíc domnívám, že jakkoliv lze nově znění § 454 z. ř. s. považovat za mírně nešťastné či minimálně vyvolávající pochybnosti, a to zejména ve světle jeho odůvodnění dle důvodové zprávy, celkově vzato lze změnu, kterou přináší, hodnotit pozitivně. Aktivní legitimace pro ty nejzásadnější a nejinvazivnější případy, kterými je odejmutí dítěte z péče rodiny, zůstává ve prospěch OSPOD, který jako jediný disponuje specifickými prostředky a zákonnými mechanismy, kterými dokáže vyhodnotit situaci v rodině natolik adekvátně, že uvedené povede k podání návrhu na úpravu poměrů tím nejkrajnějším způsobem. Vzhledem k případům, které § 454 z. ř. s. výslovně neupravuje a kde tedy návrh může podat i někdo jiný, by mohlo dojít ke kvantitativnímu snížení náporu na OSPOD v rámci této agendy, k optimalizaci postupu v případech úpravy poměrů ohrožených dětí, jakož i k efektivnějšímu a rychlejšímu vydání rozhodnutí.

6.2 Role OSPOD

Jakkoliv je primární povinností rodičů starat se o své děti, v případě výskytu okolností ohrožující chráněné zájmy dítěte, přichází na řadu stát, přičemž tímto náhledem lze rozdělit

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ ŠÍNOVÁ, Renata. K nové právní úpravě předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 12, s. 28-35.

⁹⁸ Tamtéž.

ochranu dítěte na soukromoprávní a veřejnoprávní. Sociální ochranu dětí v rámci veřejnoprávní složky vykonává právě OSPOD.⁹⁹

Novou právní úpravou tedy došlo k narušení dosud existujícího kontinua, ve kterém měl OSPOD výsostně postavení navrhovatele speciálních předběžných opatření dle § 452 z. ř. s. jako celku. Ačkoliv nyní tuto roli ve vymezených případech mohou plnit i jiné osoby, je nezbytné mít na paměti, že břímě samotného rozhodnutí o nařízení předběžného opatření leží na soudu jako na předním orgánu upravujícím poměry dítěte. Ostatně i důvodová zpráva k ustanovení § 924 o. z., věnující se situacím, kdy se dítě ocitne v nedostatku řádné péče, definuje OSPOD jako sice činitele s jasně definovanou rolí a výhradním postavením, který ale jako orgán pouze administrativní má činit kroky vedoucí k pomoci dítěti a zároveň zásadně nemá zasahovat do vztahu rodič-dítě, který je jedinečný a „úzkostlivě na všech právních rovinách chráněn.“¹⁰⁰ V konečném důsledku je totiž OSPOD jako navrhovatel pouze účastníkem řízení, se kterým je sice soud v úzkém kontaktu, ale který současně musí doložit svá tvrzení a přesvědčit soud o skutečnostech tvrzených v návrhu.¹⁰¹

Zároveň od soudu nelze žádat, aby v nesporných věcech „sledoval každý spis a nepřetržitě zkoumal, zda není třeba zatímne upravit poměry „běžným“ předběžným opatřením.“¹⁰² Ač to z důvodové zprávy přímo neplyne, domnívám se, že i výše uvedené by se dalo považovat za motivaci k přenesení takové odpovědnosti na OSPOD a současně i rozšíření aktivní legitimace na jiné osoby. Je to právě OSPOD, kterému jsou známy, resp. měly by být známy, poměry v rodině a problémy, se kterými se rodina momentálně potýká.¹⁰³

Nicméně pokud nastane situace, že návrh, u kterého aktivní legitimace svědčí pouze OSPOD, podá jiná osoba (ať už jde o rodiče či jinou dítěti blízkou osobu), nemělo by následovat pouhé formalistické zamítnutí návrhu bez dalšího. Takový postup lze považovat za nerespektující hledisko nejlepšího zájmu dítěte. Soud bude v tomto zkoumat možné ohrožení dítěte a měl by „zejména aktivovat příslušný OSPOD a výslovně se jej dotázat, zda nemá v úmyslu podat návrh na předběžné opatření, jímž se dítě fakticky odebere z prostředí pro ně nebezpečného.“¹⁰⁴ Ačkoliv se domnívám, že

⁹⁹ ŠÍNOVÁ, Renata, MALÁ, Jana. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 1706 (§ 924).

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zvláštní část, k § 924.

¹⁰¹ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha II. *Zvláštní řízení soudní*. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 963 (§ 452).

¹⁰² JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha II. *Zvláštní řízení soudní*. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 969 (§ 454).

¹⁰³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. *Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1052. (§ 924).

¹⁰⁴ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha II. *Zvláštní řízení soudní*. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 969-970 (§ 454).

v takovém případě by soud mohl postupovat i bez návrhu a vzhledem k časové efektivitě nařídít předběžné opatření umístěním dítěte mimo péči rodičů i bez mezikroku v podobě dotázání se OSPOD ohledně úmyslu podat návrh, výkladem ustanovení § 454 z. ř. s. s využitím *argumentum a contrario* nelze dojít k jinému závěru, než že v takovém případě je možné nařídít předběžné opatření umístěním dítěte mimo péči rodičů pouze na návrh OSPOD.

7 Trvání předběžného opatření

7.1 Doba trvání předběžného opatření dle § 459 z. ř. s.

Čas je esenciální složkou každého předběžného opatření a konkrétně pak rychlost rozhodování a doba trvání je to, co předběžné opatření a zejména speciální předběžná opatření definuje a odlišuje od obecné právní úpravy. Je to právě nedůvodně dlouhá doba trvání předběžného opatření, kde v minulosti soudy mnohdy selhaly a kde Ústavní soud často vyslovoval protiústavnost. Jedná se o stěžejní a velmi choulostivý aspekt předběžných opatření, a to nejen v kontextu nové právní úpravy.

S myšlenkou zajištění větší míry individualizace a zároveň zvýšení možnosti přezkumu důvodů trvání předběžného opatření zákonodárce novelou účinnou od 1. 1. 2022 prodloužil dobu trvání z jednoho na tři měsíce. Předchozí jednoměsíční lhůta dle důvodové zprávy v mnoha případech nepředstavovala optimální délku a zejména nebyla schopná zajistit kvalitní přezkum, což zdá se zákonodárce pokládá za stěžejní důvod změny.¹⁰⁵

Nahlédnutím do rozhodnutí obecných soudů po přijetí novely předběžných opatření lze přisvědčit zákonodárcovo odůvodnění této změny, neboť převážná většina těchto rozhodnutí stanovila dobu trvání předběžných opatření na její maximální zákonem povolenou délku, tedy právě 3 měsíce.¹⁰⁶ Pokud soud rozhodl o nařízení předběžného opatření na dobu trvání kratší než 3 měsíce, zpravidla ve věci rozhodoval o dalším prodloužení trvání předběžného opatření, a to z organizačních důvodů, kdy nebylo možné v původní době nastavené pro trvání původního předběžného opatření rozhodnout ve věci samé a zároveň stále trvaly důvody k nařízení předběžného opatření.¹⁰⁷

Odlisný přístup ke stanovení časového rámce předběžných opatření lze pozorovat např. v Německu. V kontrastu naší právní úpravy dávající soudu jistou volnost ve smyslu povinnosti nařízení předběžného opatření na nezbytně nutnou dobu, avšak stanovující mantinel v podobě nejvyšší přípustné délky 3 měsíců, předběžné opatření podle německé právní úpravy záleží na délce ohrožení blaha dítěte jako hraničního určovatele pro trvání předběžného opatření.¹⁰⁸ Zároveň je třeba zkoumat vhodnost a nezbytnost doby trvání předběžného opatření pro prevenci, neboť doba

¹⁰⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k části sedmé, čl. VIII, k bodu 1 až 7.

¹⁰⁶ Srov. např. usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 21. července 2022, sp. zn. 14 Nc 852/2022, usnesení Okresního soudu v Ostravě ze dne 14. července 2023, sp. zn. 42 Nc 30001/2023.

¹⁰⁷ srov. např. Usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 26. září 2023, sp. zn. 0 P 268/2014.

¹⁰⁸ § 1696 odst. 2 BGB.

trvání je zde založena na principu proporcionality. V německém kontextu je pak stanovení délky předběžného opatření považováno za rozpor se skutečností, že „*ukončení hrozby nelze s jistotou předvídat.*“¹⁰⁹ Stejně jako v případě české právní úpravy, zejména v kontextu komentované novely, i v Německu je kladen důraz na přezkum rozhodnutí v případě, že dojde ke změně skutkových okolností ve věci.¹¹⁰ Je však sporné, zda absence časového omezení ve smyslu stanovení konkrétní maximální doby poskytne dítěti menší či větší míru ochrany. Mohlo by se zdát, že nastavení zákonného časového mantinelu, jako tomu je u nás, poskytuje právní jistotu, že předběžné opatření zpravidla nebude trvat déle a nebude nedůvodně prodloužováno. Zároveň doba trvání navázána čistě na hledisko blaha dítěte jednoznačně přenáší větší míru odpovědnosti směrem k soudům a vede je tak k vydávání rozhodnutí na míru individuálním zvláštnostem případu, což je i ambice, kterou vyjádřil s odkazem na změny v české právní úpravě v důvodové zprávě zákonodárce.¹¹¹

S ohledem na zajištění vyšší míry individualizace případu a na důraz kladený na proporcionalitu zásahů, jež mají být v souladu s blahem dítěte, se lze přiklonit k názoru, že v německé úpravě lze spatřovat vyšší míru ochrany dítěte, avšak s důrazem na nepřipustnost nedůvodně dlouhé doby trvání předběžných opatření. Jak již totiž bylo stanoveno v úvodu práce, jakkoliv se u předběžných opatření jedná o zatímní úpravu poměrů, vždy hrozí, že si dítě na uspořádání vztahů zvykne a následné změny pak mohou představovat komplikace, zejména v rámci hlediska nejlepšího zájmu dítěte, ale i s ohledem na ústavně zaručená práva obou rodičů.¹¹²

7.2 Prodloužení doby trvání dle § 460 z. ř. s.

Nadále platí, že pokud před uplynutím doby trvání předběžného opatření bylo zahájeno řízení ve věci samé, může soud předběžné opatření opakovaně prodloužit. Celková doba trvání tak nemůže přesáhnout dobu 6 měsíců od jeho vykonatelnosti. Poté lze nově ve výjimečných případech předběžné opatření opakovaně prodloužit na nezbytně nutnou dobu, přičemž ta nesmí přesáhnout 3 měsíce. Takový postup zákon připouští pouze v případě, pokud nebylo možné z vážných důvodů a objektivních příčin skončit důkazní řízení ve věci samé. Nově se zákon také věnuje účinkům, které zaniknou nejpozději uplynutím 1 roku od vykonatelnosti.

¹⁰⁹ KYSELÁKOVÁ, Radka. Předběžná opatření při ohrožení dítěte i v kontextu německé úpravy. *Právní rozhledy* [online databáze], 2024, č. 3, s. 73.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k části sedmé, čl. VIII, k bodu 1 až 7.

¹¹² Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2017, sp. zn. 1942/16, bod 15.

Podmínka zahájení řízení ve věci samé do tří měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření upevňuje mimořádnost a dočasnost speciálního předběžného opatření. Pokud totiž soud rozhodne o prodloužení doby trvání v případě, kdy nedošlo ke splnění podmínky zahájení řízení ve věci samé, dopouští se tím zřejmě svévole v podobě nerespektování kogentní normy a zejména pak „*neoprávněného zasažení do ústavně zaručených práv na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.*“¹¹³

Novela účinná od 1. 1. 2022 tak představuje zpřísnění stávající úpravy v podobě nutnosti zajistit pravidelný přezkum nejdéle každé 3 měsíce, a to v případech možného překročení 6 měsíců doby trvání předběžného opatření. Důvodová zpráva k tomu vymezuje požadavek předem pevně určené doby trvání předběžného opatření soudem, která by i v takovém případě neměla přesáhnout 3 měsíce. Nutno podotknout, že právě takový přístup českého zákonodárce by v kontextu německé úpravy neuspěl z důvodu skutečnosti, že ukončení hrozby nelze předvídat.

Nově stanovenou nejzazší dobou pominutí účinků předběžného opatření dochází k potvrzení mimořádnosti institutu, jakož i k vyzdvihnutí nutnosti ve věci co nejdříve vydat meritorní rozhodnutí. V současnosti však dle zákonodárce dochází ke skončení řízení do jednoho roku v převážné většině případů, nové ustanovení zamezující průtahům tak bude dopadat na minoritu případů.¹¹⁴

¹¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09, bod 36.

¹¹⁴ KOTRADY, Pavel. Změna právní úpravy předběžných opatření účinná od 1. 1. 2022. *Právo a rodina*, Praha: Wolters Kluwer, 2021, roč. 23, č. 11-12, s. 30.

Závěr

Právní úprava předběžných opatření ve věcech nezletilých dětí nepochybně prošla změnou v podobě revize problematických ustanovení jak v rámci speciální úpravy, tak v souvislosti se vztahem k obecnému předběžnému opatření. Práce si vytyčila za cíl podrobit tuto novou právní úpravu důsledné analýze a posoudit, zda je s ohledem na dřívější výkladové problémy dostatečně jasná, srozumitelná a poskytuje jednotný výklad daných ustanovení a zároveň kriticky zhodnotit dosavadní soudní praxi ve věcech úpravy poměrů nezletilých dětí a případně identifikovat negativní trendy v ní se vyskytující. V tomto ohledu bylo zhodnoceno, zda je na úrovni obecných soudů rozhodováno v souladu s nejlepším zájmem dítěte, zejména v rámci přístupu k umístění dítěte mimo péči rodičů jako ke krajnímu zásahu za současného respektování zákonných předpokladů k nařízení předběžného opatření.

S ohledem na předběžné opatření speciální a obecné lze konstatovat, že se zákonodárci v nové právní úpravě podařilo lépe definovat jejich vzájemný vztah a provázání, a zejména pak novým ustanovením § 452 odst. 3 z. ř. s. reflektovat Ústavním soudem judikované výtky ohledně obcházení speciální právní úpravy obecným předběžným opatřením za současného nerespektování kogentní úpravy dle § 452 z. ř. s. Nyní tak i úprava poměrů nezletilých dětí nespádající pod skutkovou podstatu speciální právní úpravy může počítat s vyšší mírou ochrany v podobě zákonem zaručených časových limitů. Na druhou stranu, polemiku vyvolalo posuzované „odevzdání“ do péče, kdy zákonodárce nedostatečně objasnil, na jaké konkrétní případy má ono ustanovení cílit. V rámci toho jsem se přiklonila k extenzivnímu výkladu daného ustanovení.

Stěžejní problém jsem shledala v praxi soudů ohledně umístění dítěte do ústavní péče. Z posuzovaných případů vyplynulo, že soudy mnohdy nerespektují mimořádnost ustanovení speciálního předběžného opatření a zejména pak nerespektují požadavek krajnosti daného zásahu. Přitom zákon poskytuje širokou škálu méně invazivních nástrojů, kterými lze zasáhnout v případě nutnosti úpravy poměrů nezletilých dětí, které jsem vymezila v kapitole věnující se odrazu v hmotném právu. To, že se jedná o reálný a přetrvávající problém českého soudnictví podtrhuje i fakt, že případ umístění dětí do ústavní péče jako prostředek donucení byl řešen i na úrovni Výboru OSN pro práva dítěte. Mimo to jsem se setkala i s rozhodnutími obecných soudů neřešených na úrovni Ústavního soudu, kde údajně nezvladatelné děti byly umístěny do zařízení ústavní péče dle speciálního předběžného opatření z důvodu výchovných problémů. To má sloužit především k zásahu v případě nedostatku řádné péče či ohrožení života, vývoje či jiného důležitého zájmu,

což ze skutkových okolností neplynulo. Z odůvodnění těchto rozhodnutí by se dalo usuzovat, že soud spíše myslel na ochranu zájmu všech ostatních, jen ne dítěte.

Změna právní úpravy v rámci aktivní legitimace k podání návrhu nově otevřela ve vymezených případech možnost podání návrhu i jiným osobám než OSPOD, což lze ve své podstatě hodnotit kladně, neboť takový přístup může vést ke zvýšení ochrany dítěte vzhledem k pojetí širšího množství případů. Vzhledem ke znění důvodové zprávy je však sporná účelnost takové úpravy a zejména pak její souvislost s obecnou úpravou. Výkladem ustanovení dle *argumentum a contrario* dojdeme však k jasnému závěru a v tomto tedy vidím ve změně právní úpravy s ohledem na nejlepší zájem dítěte přínos.

V rámci doby trvání předběžného opatření došlo k jeho prodloužení z jednoho na současné tři měsíce. Důsledky této změny spočívající v nařizování předběžných opatření na jejich maximálně zákonem povolenou hranici naznačují, že většina případů vyžaduje, i s ohledem na požadavek kvalitního přezkumu trvání důvodů, právě takovou dobu trvání. Podmínka pravidelného přezkumu, jakož i všeobecné zpřísnění právní úpravy, korektně reflektují mimořádnost institutu a ideálně povedou k minimalizaci průtahů a zrychlení poskytované ochrany dítěte. Zároveň je zmíněna možnost vyšší individualizace, kterou nabízí německá právní úprava, a to přístupem blíže nekonkretizujícím dobu trvání předběžného opatření. Ta je navázána na dobu, po kterou je ohroženo blaho dítěte za současného uplatnění zásady proporcionality. Právě navázáním doby trvání na neutrální hledisko může dojít k důkladnějšímu přezkumu každého jednotlivého případu a v konečném důsledku také ke zvýšení ochrany dítěte.

Téma svou nosností nabízí několik dalších, zde podrobněji neřešených, dílčích aspektů vhodných k dalšímu výzkumu, mezi které lze řadit i např. odraz nové právní úpravy ve fungování OSPOD vzhledem k rozšíření aktivní legitimace k podání návrhu i na další subjekty ve vymezených případech nebo také otázku doby trvání předběžných opatření v kontextu toho, zda by německý přístup, nevymezující explicitně dobu trvání předběžného opatření, obstál v českém právním prostředí.

Stran jasnosti a srozumitelnosti právní úpravy jsem došla k závěru, že ač nová právní úprava do určité míry přinesla vítané změny v úpravě poměrů nezletilých dětí, tento požadavek ne zcela naplnila. Pojetí konkrétních ustanovení i po novelizaci vyvolává otázky a jedině jejich další judikатурní vymezení a upřesnění, případně komplexnější a pečlivější revize právní úpravy, může vést ke konečnému vymizení „šedých zón“ v právní úpravě. Zejména by pak měl zákonodárce motivaci svého postupu důsledněji a lépe vysvětlit v důvodové zprávě, která by měla dle mého

názoru poskytovat prostor pro dodatečné podrobnější studium pohnutí ke změně právní úpravy a neměla by být primárním zdrojem při pátrání po pravém významu nových ustanovení. Mnohoznačnost výkladu spojeného s nedostatečně kvalitní právní úpravou pak v konečném důsledku může znamenat narušení právní jistoty vůči adresátům právních norem, kterými nejsou pouze soudy a doktrína, ale také laická veřejnost, o jejíž úpravu poměrů se primárně jedná.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. HRNČIŘÍK, Vít. *Předběžná opatření v civilním řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 272 s.
2. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 416 s.
3. SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 312 s.
4. ŠÍNOVÁ, Renata, a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 379 s.

Komentáře

1. DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s.
2. HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace) Praha: C. H. Beck, 2021, 1456 s.
3. JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. Zvláštní řízení soudní*. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, 1134 s.
4. JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha I*. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2023, 1447 s.
5. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s.
6. MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
7. PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, 3352 s.
8. ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 782 s.
9. SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, 1840 s.
10. SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1156 s.

11. ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, 856 s.

Odborné články

1. HUSSEINI, Faisal. Výběr rozhodnutí Ústavního soudu. *Soudní rozhledy*, 2024, č. 1, s. 14.
2. KOTRADY, Pavel. Některé aspekty úpravy styku předběžným opatřením soudu (1.). *Právo a rodina*, 2023, roč. 25, č. 2, s. 3.
3. KOTRADY, Pavel. Změna právní úpravy předběžných opatření účinná od 1. 1. 2022. *Právo a rodina*, Praha: Wolters Kluwer, 2021, roč. 23, č. 11-12, s. 29.
4. NOVOTNÝ, Oto. Hypertrofie práva, její aspekty a jak jí čelit. *Právník*, Praha: Právnícká jednota, 2016, s. 621-622.
5. ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Úmluva o právech dítěte. Komentář. *Bulletin advokacie*, č. 3, s. 69.
6. ŠÍNOVÁ, Renata. K nové právní úpravě předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 12, s. 28-35.
7. ŠÍNOVÁ, Renata. Několik poznámek k použitelnosti obecného předběžného opatření v rámci péče soudu o nezletilé. *Právní rozhledy*, 2019, č. 11-12, s. 353–356.
8. ŠÍNOVÁ, Renata. Předběžné opatření podle § 452 z. ř. s. optikou Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*, 2022, č. 11, s. 15-23.

Právní předpisy a související dokumenty

1. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 14 März 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 72) geändert worden ist („BGB“).
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
4. Sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96.
5. Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
6. Veřejný ochránce práv. *Rodina a dítě II. Stanoviska 16* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2017, s. 31. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/vystupy/edice-standoviska/Sbornik_Rodina_a_dite-2.pdf.

7. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
10. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
12. Zápis ze zasedání Výboru pro práva dítěte ze dne 1. června 2021, Úřad vlády České republiky, s. 2-3.
13. Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv ze dne 25. 3. 2019, sp. zn. VOP 19/2015/NZ.

Judikatura

1. Názor Výboru OSN pro práva dítěte ze dne 6. 12 2016, sp. zn. CRC/C/GC/20.
2. Názor Výboru OSN pro práva dítěte ze dne 15. 5. 2023, *B. J. a P. J. proti České republice*, sp. zn. CRC/C/93/D/139/2021.
3. Nález Ústavního soudu ze dne 9. 4. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 31/96.
4. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03.
5. Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 618/05.
6. Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08.
7. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 2244/09-5.
8. Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2011, sp. zn. I. ÚS 2906/09.
9. Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 2546/10-2.
10. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 2903/14-2.
11. Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3290/16.
12. Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2017, sp. zn. I. ÚS 1942/16.
13. Nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16-2.
14. Nález Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 1931/17-2.
15. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2017, sp. zn. I. ÚS 1737/16.
16. Nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2021, sp.zn. IV. ÚS 3200/20.
17. Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2022, sp zn. II ÚS 1336/22.
18. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2023, sp. zn. II. ÚS 2225/23.
19. Usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 21. července 2022, sp. zn. 14 Nc 852/2022.

20. Usnesení Okresního soudu v Ostravě ze dne 14. července 2023, sp. zn. 42 Nc 30001/2023.
21. Usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 26. září 2023, sp. zn. 0 P 268/2014.

Internetové zdroje

1. HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte*. [online] epravo.cz, 17. 10. 2017 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>.
2. ŠAUROVÁ, Veronika. *Novela institutu předběžného opatření ve věcech nezletilých dětí* [online]. pravni prostor.cz, 8. 2. 2022 [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ht-novela-institutu-predbezneho-opatreni-ve-vecech-nezletilych-deti>.
3. TOMEŠOVÁ, Jana. *Dítě jako svědek domácího násilí – část 1*. [online]. pravni prostor.cz, 26. 4. 2023. [cit. 7. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/dite-jako-svedek-domaciho-nasili-cast-1>.
4. TOMEŠOVÁ, Jana. *Dítě jako svědek domácího násilí – část 2: Role OSPOD při ochraně dětí* [online]. pravni prostor.cz, 23. 8. 2023. [cit. 7. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/dite-jako-svedek-domaciho-nasili-cast-2-role-ospod-pri-ochrane-deti>.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou právní úpravy předběžných opatření upravujících poměry dítěte, zejména ve světle nové právní úpravy, ale i dalšími problematickými aspekty souvisejícími s úpravou poměrů nezletilých dětí.

Cílem práce je poskytnout ucelený rozbor problematiky předběžných opatření k úpravě poměrů nezletilých dětí. Zároveň práce zkoumá judikaturu a odborné diskurzy týkající se předběžných opatření s důrazem na ochranu práv a nejlepší zájem dítěte.

První část práce je zaměřena na teoretické vymezení a právní základy předběžných opatření. Následně se práce zabývá konkrétními změnami, které přinesla nová právní úprava a nastiňuje jejich potenciální problematické aspekty. V další části se práce zaměřuje na vztah speciálního předběžného opatření v kontextu právní úpravy předběžných opatření. Podstatná část práce se pak věnuje výkladu jednotlivých problematických pojmů a ustanovení, jakož i jak současná legislativa a soudní praxe reagují na potřeby a zájmy dětí. Závěrem práce komplexně hodnotí právní úpravu jako celku, jakož i nastiňuje doporučení či případné změny v právní úpravě. Práce zdůrazňuje potřebu dalšího výzkumu v této oblasti.

Klíčová slova

Rodinné právo, civilní proces, předběžné opatření, speciální předběžné opatření, obecné předběžné opatření, dítě, nejlepší zájem dítěte, nedostatek řádné péče, vhodné prostředí, ústavní péče, aktivní legitimace, orgán sociálně-právní ochrany dětí, doba trvání, prodloužení doby trvání

Abstract

This thesis deals with the issue of legal regulation of interim measures governing the child care, especially in the light of the new legislation, but also with other problematic aspects related to the regulation of the conditions of minor children.

The aim of the thesis is to provide a comprehensive analysis of the issue of interim measures to regulate the relations of minor children. At the same time, the thesis examines the case law and professional discourses on interim measures with an emphasis on the protection of the rights and best interests of the child.

The first part of the thesis focuses on the theoretical definition and legal foundations of interim measures. Subsequently, the thesis examines the specific changes brought about by the new legislation and outlines their potential problematic aspects. In the next part, the thesis focuses on the relationship of special interim measures in the context of the legal regulation of interim measures. A substantial part of the thesis is then devoted to the interpretation of problematic concepts and provisions, as well as how current legislation and judicial practice respond to the needs and interests of children. Finally, the thesis comprehensively evaluates the legislation as a whole and outlines recommendations or possible changes to the legislation. The thesis highlights the need for further research in this area.

Key words

Family law, civil procedure, interim measure, special interim measure, general interim measure, child, best interests of the child, lack of proper care, suitable environment, institutional care, right of action, child protection authority, duration, extension of duration